

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1024

2. PROSINCA 2022. CIJENA 50 DINARA

Živa baština

SADRŽAJ

8

HMI: Održan 27. Forum
hrvatskih manjina
Mediji i njihova uloga

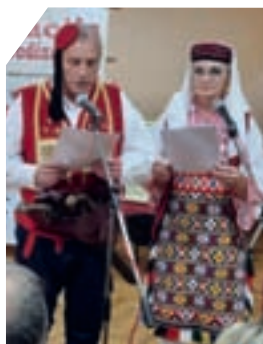
12

Dr. sc. Ljubodrag Savić, profesor
Ekonomskog fakulteta u Beogradu
**Svatko mora praviti
svoju strategiju,
strategiju opreza**

20

Večer ikavice u Stanišiću
Ikavica u riči i pismi

26

Naši gospodarstvenici (CXXV.)
**Proslave i događaji
ovjekovječeni
fotografijom**

33

Prva knjiga Stjepana Volarića
iz Surčina
**Aforizmi – šaljivi
pogled na stvarnost**

44

Malonogometni turnir
UG *Hrvatski Majur*
Afirmacija mladosti

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

I mi smo važni

Na 27. Forumu hrvatskih manjina, koji je organizirala Hrvatska matica iseljenika, tema su bili mediji hrvatskih manjina u državama u kojima je Hrvatima priznat status nacionalne manjine. Takvih država u Europi je 12. Odabirom te teme dano je na značaju medijima u manjinskim hrvatskim zajednicama ne samo kao sredstvima informiranja već i kao čuvarima jezika, kulture, običaja, povijesnog naslijeđa... Svojevrsno priznanje je i potvrda da su mediji hrvatskih manjina korisni i znanstvenicima, jer pridonose pouzdanosti znanstvenih etnografskih istraživanja hrvatskog kulturnog naslijeđa na tlu srednje i jugoistočne Europe. Važnost im pridaje i matična domovina, pa je pitanje osiguravanja medija na manjinskome jeziku u državama gdje su Hrvati manjina jedna od ključnih tema na bilateralnim susretima.

A iskustva su različita. Od Mađarske, koja u okviru državne televizije organizira obuke za novinare iz manjinskih zajednica, Italije gdje je oživljavanje hrvatskomoliškog identiteta u prošlom stoljeću pratilo i pokretanja prvog glasila na jeziku moliških Hrvata, ili Crne Gore gdje se *Hrvatski glasnik* više ne tiska jer nema novca, a Radio Dux opstaje zahvaljujući potpori iz Hrvatske.

Zato je i jedan od zaključaka ovog Forumu i podsjećanje država u kojima Hrvati žive kao manjina da je informiranje na materinskom jeziku jedno od temeljnih prava koje su dužne osigurati države u kojima ove manjine žive. Ali isto tako od Hrvatske radiotelevizije se očekuje da više medijskog prostora da hrvatskim manjinskim zajednicama. To su ključne poruke sa skupa u Zagrebu.

A ja ću se vratiti na početak teksta i sapecifičnu ulogu manjinskih medija.

Jeste, nekada u novinama više prostora damo nekom naizgled malom događaju, nekom malom mjestu, udruzi koja tek okuplja članstvo i osmišljava programe, čuvarima nekog zanata na izdisaju; jeste da nekada možda nepotrebno pobrojimo sve dužnosnike na nekoj manifestaciji. I to je ta naša specifična zadaća, trag koji ostavljamo kao kroničari ljudi i događaja. Za buduća vremena.

Z. V.

Kampanja »16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama«

»Snažnija afirmacija pozitivnih društvenih vrijednosti, brže i oštrije sankcioniranje počinitelja i nulta tolerancija prema svim oblicima nasilja neki su od koraka koje će država poduzeti u idućem razdoblju u cilju suzbijanja ove negativne, ali učestale pojave«, poručio je 25. studenoga u Kragujevcu ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Tomislav Žigmanov**.

Ministar je najavio i podršku svim akterima na lokalnom nivou u afirmaciji preventivnih mjera u ovom području.

Vlada usvojila, a koji imaju za cilj pridonijeti borbi protiv nasilja prema ženama u vidu mjera za suzbijanje i sprječavanje ovog oblika nasilja. Jedan od njih je Zakon o rodnoj ravnopravnosti, kojim se zabranjuje svaki oblik nasilja zasnovan na spolu, spolnim karakteristikama, odnosno rodu i nasilja prema ženama, i u privatnoj i u javnoj sferi, a žrtve nasilja i žene sa sela su posebno prepoznate kao osjetljive društvene grupe. Ovim zakonom su predviđene opće i specijalizirane usluge potpore za žrtve nasilja, kao i programi za osobe koje su izvršile

nasilje, kako bi ona usvojila nenasilni model ponašanja u međuljudskim odnosima i kako bi se spriječilo da one ponove kazneno djelo nasilja. Nasilje prema ženama i djevojčicama je složen društveni fenomen koji ima različite oblike i zahtijeva koordiniranu suradnju sa svim tijelima javne vlasti u cilju njegovog sprječavanja i suzbijanja, navodi se na portalu Ministarstva.

Ministarstvo je nadležni predlagač i usvojene Strategije za rodnu ravnopravnost za razdoblje od 2021. do 2030. godine, kao i Akcijskog plana za 2022. i 2023. godinu za njeno provođenje, kao do-

kumenata javnih politika koji za cilj imaju ostvarivanje i unaprjeđenje rodne ravnopravnosti, sprječavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja i nasilja prema ženama. Ovim strateškim okvirom, kroz ostvarivanje posebnog cilja koji se odnosi na osiguravanje jednakih mogućnosti za ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava kao pretpostavku razvoja i sigurnog društva, predviđeno je, između ostalog, i stvaranje normativne i društvene pretpostavke za ravnopravno ostvarivanje i zaštitu osnovnih ljudskih prava, uključujući zaštitu od rodno zasnovane diskriminacije, rodno zasnovanog nasilja i nasilja prema ženama i nasilja u obitelji.

Osim toga, ovo Ministarstvo je nadležni predlagač i usvojene Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za razdoblje od 2022. do 2030. godine, u kojoj su žene prepoznate kao jedna od najdiskriminiranijih grupa u Srbiji, posebno kada je reč o ženama iz višestruko marginaliziranih grupa, navodi se na portalu Minsitarstva.

FOTO: Grad Kragujevac

Posjetom ministra Žigmanova Kragujevcu službeno je počela kampanja »16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama« u Srbiji.

Kako je naveo, Kragujevac nije bez razloga odabran za grad iz kojeg je, na Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama, poslana poruka da država neće tolerirati ovu negativnu društvenu pojavu.

Tome je, rekao je ministar, pridonijelo sve što grad čini na polju unaprjeđenja ljudskih i manjinskih prava, naročito kada su u pitanju osjetljive grupe.

Još jednom je ponovljeno da je Kragujevac primjer dobre prakse kada je ovo područje u pitanju, o čemu svjedoče konkretni rezultati rada, ali i brojna priznanja koja su dodijeljena gradu.

Kampanja »16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama« obuhvaća nekoliko važnih datuma, a provodi je blizu 2.000 organizacija u više od 100 država svijeta.

Inače, ovo je ministarstvo tijekom 2021. i 2022. izradilo nekoliko zakona i dokumenata javnih politika koje je

Božićna akcija Cro-Fonda

Fondacija *Cro-Fond*, koja je osnovana s ciljem realiziranja programa podrške i razvoja hrvatske zajednice u Srbiji u svoje aktivnosti je uvrstila i programe socijalne skrbi za potrebite i socijalno ugrožene pripadnike.

U susret Božiću *Cro-Fond* pokreće akciju prikupljanja financijskih sredstava s ciljem da najradosniji kršćanski blagdan učini toplijim i obiteljima u potrebi.

»Sigurni smo da ćemo i ovog puta pokazati da imamo osjećaj solidarnosti kao što smo to pokazali i ove godine prilikom prikupljanja donacija za Uskrs. **Pozivamo sve pravne i fizičke osobe koji su u mogućnosti i koji to žele da svoju donaciju upute na račun broj: 325-9500700045918-84 kod OTP banke, uz naznaku 'Donacija za socijalni program' do 20. prosinca 2022. Godine», navode u *Cro-Fond*.**

Profesori zagrebačke X. gimnazije posjetili HNV

Potpورا, darovi i planovi

Profesori X. gimnazije *Ivan Supek* iz Zagreba, jedne od najvećih gimnazija u Hrvatskoj, posjetili su u subotu, 26. studenoga, Hrvatsko nacionalno vijeće. Tom prigodom gosti su upoznati s djelovanjem HNV-a, hrvatskom zajednicom u Srbiji a posebice obrazovanjem na hrvatskom jeziku. U ime HNV-a sastanku

su prisustvovala članica Izvršnog odbora HNV-a zadužena za obrazovanje **Margareta Uršal** i asistentica u obrazovanju pri HNV-u **Nataša Stipančević**, a prisutni su bili i profesori iz subotičke Gimnazije **Svetozar Marković**, u kojoj postoji nastava na hrvatskom jeziku, **Jelena Piuković** i **Zoran Nagel**.

»Svaki posjet iz Hrvatske nam mnogo znači, i kao znak potpore i kao mogućnost za razmjenu iskustava. Sretni smo da svojom ustrajnošću i primjerom privlačimo razne

školske ustanove iz matične domovine koje ni ovoga puta nisu došle praznih ruku. Naime, na dar smo dobili projektor te kompletne udžbenika za gimnaziju. Vesele nas i budući planovi o kojima je bilo riječi na sastanku, a to je program razmjene učenika i profesora. Vjerujem kako ovakvi susreti i inicijative doprinose obostranom zadovoljstvu svih uključenih u obrazovanje, a našim učenicima stvaraju nove prostore povezivanja sa svojim vršnjacima u matičnoj domovini«, rekla je Stipančević.

Posjet HNV-u inicirala je ravnateljica zagrebačke gimnazije **Željka Frković**, koja je ranije, koncem prošle godine, već boravila u Subotici s većom skupinom ravnatelja srednjih škola i učeničkih domova iz Hrvatske.

»Ono što nam je ostalo u sjećanju je briga kojom se ovdje nastoji održati hrvatska riječ, briga za djecu koja polaze nastavu na hrvatskom jeziku. To je vidljivo i želimo pridonijeti tome te smo donijeli i neke skromne poklone. Ravnatelji škola iz Hrvatske koji su bili ranije u

Vojvodini nastoje nastaviti tu tradiciju suradnje i posjeta ovdašnjim Hrvatima. Prilika je ovo za razmjenu iskustava, da vidimo što možemo uraditi da se učenici naših škola zbliže«, kaže Frković.

Inače, profesori X. gimnazije *Ivan Supek* iz Zagreba u okviru dvodnevnog boravka u Vojvodini obišli su Petrovaradin, Novi Sad i Suboticu.

D. B. P.

Analiza izbora za V. saziv HNV-a (II.)

Vijećnici

Nakon širokog kruga konzultacija i obavljenog usuglašavanja unutar institucija i organizacija hrvatske zajednice, Vijeće Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini je na sjednici održanoj 11. studenog 2022., donijelo jednoglasnu odluku o listi od 29 kandidata za vijećnike V. saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća na čijem je čelu nositeljica liste, predsjednica i IV. Saziva HNV-a **Jasna Vojnić**.

Kriteriji kojih se držalo prilikom sastavljanja liste bili su sljedeći:

- a) pravedna teritorijalna zastupljenost budućih vijećnika (iz Banata, Srijema i Bačke – ukupno iz 15 naseljenih mjesta);
- b) ujednačena dobna i rodna struktura vijećnika;
- c) ravnomjerna zastupljenost svih segmenata zajednice – obrazovanje, kultura, informiranje i politika;
- d) obrazovna profilacija koja prati potrebe rada Vijeća;
- e) deakumulacija dužnosti, napose onih koji su izabrani ili imenovani u institucije državnih vlasti, te
- f) otvaranje prostora za mlađe osobe.

Ministarstvu za državnu upravu i lokalnu samoupravu, uz 87 elektorskih prijava izborne liste »HRvati ZAJedno«, predano je ukupno 5.264 ovjerena potpisa podrške građana iz popisa birača hrvatske nacionalnosti u Srbiji. Premda je bilo oko 1.200 osoba novoupisanih u posebni popis birača hrvatske nacionalne manjine, još 204 potpisa nije predano, jer do 13. listopada 2022. postupak njihova upisa u posebni popis birača hrvatske zajednice u Srbiji nije bio okončan, ili potpisi nisu bili validni. To znači da je na izborima 2022. prikupljeno ukupno 5.468 ovjerenih potpisa. Svi elektori koji su prikupljali potpisu u okviru liste »HRvati ZAJedno« uz logističku potporu i nadopunu glasovima iz Subotice bili su predani ministarstvu.

Kada je riječ o teritorijalnoj pripadnosti građana po lokalnim samoupravama koji su ovjerali svoje potpise za elektore, najveći broj potpisnika dolazi s područja Grada Subotice – 3.065, što predstavlja oko 56% od ukupno prikupljenih potpisa.

Platforma za V. saziv Hrvatskog nacionalnog vijeća

Polazeći od sljedećih činjenica:

* Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV) ostao je jedina relevantna politička stranka koja dosljedno i odvažno zastupa interese Hrvata u Srbiji, pa i u situacijama koje podrazumijevaju rizike i hrabrost, čime učvršćuje povjerenje i povećava ugled u narodu, što dokazuje i uvjerljiva pobjeda na izborima za IV. saziv Hrvatskog nacionalnog

	broj Hrvata	broj potpisa	%
Starčevo	198	104	52,53
Ljuba	60	26	43,33
Bikovo i Verušić	407	174	42,75
Morović	85	33	38,82
Sot	290	105	36,21
Tavankut	1.499	532	35,49
Plavna	247	86	34,82
Žednik	654	217	33,18
Ljutovo	276	90	32,61
Đurđin	488	156	31,97
Mala Bosna	526	142	27,00
Batrovci	67	17	25,37
Vajska	341	85	24,93
Vašica	120	27	22,50
Gibarac	50	11	22,00
Monoštor	1.912	411	21,50
Subotica	9.343	1674	17,92
Bač	458	66	14,41
Opovo	167	23	13,77
Beočin	557	72	12,93
Bođani	163	21	12,88
Šid	810	83	10,25
Petrovaradin	1.554	149	9,59
Palić	355	34	9,58
Sonta	2.326	185	7,95
Bereg	569	42	7,38
Ruma	1.719	123	7,16
Odžaci	225	15	6,67
Lemeš	470	31	6,60
Srijemska Mitrovica	2.065	127	6,15
Bajmak	482	23	4,77
Sombor	4.119	188	4,56
Zrenjanin	527	23	4,36
Srijemska Kamenica	235	10	4,26
Slankamen	1.486	61	4,10
Zemun	1.411	37	2,62
Šabac	165	4	2,42
Pančevo	880	21	2,39
Sremski Karlovci	576	13	2,26
Novi Sad	3.781	73	1,93
Kikinda	204	3	1,47
Kragujevac	192	2	1,04
Vršac	214	2	0,93
Irig	232	2	0,86
Beograd	7752	65	0,84
Stara Pazova	1.336	10	0,75
Bečej	301	1	0,33
Bačka Topola	330	1	0,30
Beograd	7.752	23	0,30
Bačka Palanka	819	1	0,12
Kula	569	0	0,00
Vrbas	549	0	0,00
Niš	398	0	0,00

vijeća u Republici Srbiji (HNV), platforme koju je stranka podržala

* unatoč nepovoljnoj klimi, većina točaka iz predizborne Platforme IV. saziva je ispunjena ili je započela njihova realizacija, povećan je ugled, pozitivna percepcija i povjerenje u HNV, prije svega zbog profesionalizacije rada HNV-a, pri čemu se posebno ističe plansko djelovanje HNV-a – izrađeno je dvadesetak elaborata i 4 nove strategije

* osnažena je komunikacija s najvišim predstavnicima vlasti u Republici Srbiji, s vlastima Autonomne Pokrajine Vojvodine te s predstavnicima vlasti brojnih lokalnih samouprava, ponovno imamo narodnog zastupnika u republičkoj Skupštini i započelo se sa sustavnim rješavanjem problema s kojima se naši sunarodnjaci godinama suočavaju

* ostvaren je značajni iskorak u pozicioniranju u ukupnim hrvatskosrpskim odnosima, Hrvati u Srbiji postali su i tema i nezaobilazni čimbenik u razgovorima između službenog Beograda i Zagreba, uspostavljena je redovita suradnja s Vladom i ministarstvima Republike Hrvatske, a ostvarena je suradnja sa svim županijama Republike Hrvatske, velikim brojem gradova i općina te je povećana vidljivost i osjetljivost za Hrvate u Srbiji; doda li se tomu aktivno uključivanje u procese europskih integracija, vanjsko-političko pozicioniranje kako HNV-a tako i Hrvata u Srbiji značajno je unaprijeđeno

* veliki iskoraci učinjeni su na institucionalnom jačanju – od infrastrukture, kao što je Hrvatska kuća, rodna kuća bana **Josipa Jelačića** u Petrovaradinu, prostor za rad zajednice u Beogradu, *Šokačke kuće* u Monoštoru i u Vajskoj te područni ured u Srijemskoj Mitrovici, pa do kadrovskog snaženja: povećan je broj profesionalno uposlenih, voditelja fondacija i onih koji sudjeluju u radu zajednice...

* konsolidirane su prilike u hrvatskoj zajednici, napose kada je u pitanju unaprijeđenje odnosa među hrvatskim institucijama i organizacijama, kroz redovite susrete (mesečne, dvomesečne i godišnje), umrežena je zajednica, proširena je suradnja s Katoličkom crkvom kao institucijom i sa svećenicima, podržana je gotovo svaka pozitivna inicijativa koja je došla iz zajednice, i u dijelu podrške osobama kojima su povrijeđena ljudska prava, a učinjeni su i veliki iskoraci po pitanju financiranja – u odnosu na 2018. godinu, 2022. osigurano je gotovo 20 puta više novca, od čega je dio namijenjen područjima kulture i obrazovanja, a javljaju se i prvi rezultati sudjelovanja u projektima Europske unije

* za vrijeme IV. saziva HNV-a povećan je broj programa i poticaja u obrazovanju na hrvatskom jeziku, sustavnije se radi s mladima i studentima, kako onima koji studiraju u Hrvatskoj, tako i onima koji studiraju u Srbiji, pokrenuti su prvi puta i socijalni programi, a započele su i prve aktivnosti s gospodarstvenicima.

Okupljeni oko takvog zalaganja, ostavši HRvati ZAJedno, unatoč pokušajima razjedinjavanja zajednice, i posvećeni oko tako razumijevanog boljitka Hrvata u Srbiji, slobodni smo na temelju spomenutih ostvarenih značajnih uspjeha u protekle četiri godine iznijeti temeljna programska načela za izbore za V. saziv Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji, institucije manjinske samouprave koja će:

• i nadalje biti usmjerena na nastavak realizacije ili završetak kapitalnih projekata:

- Hrvatske kuće
- edukacijskih centara na Primorju i u Baču
- Hrvatskog školskog centra
- katedre za hrvatski jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Novom Sadu
- razvojne agencije
- novih vrtića, novih odjela na hrvatskom jeziku
- Drame na hrvatskom jeziku u kazalištu
- dovršetak obnove i opremanja prostora u Beogradu, rodne kuće bana Josipa Jelačića, Hrvatskog doma u Srijemskoj Mitrovici, šokačkih kuća...

- osnutak Muzeja Hrvata u Republici Srbiji

• raditi na povećanju pozitivne percepcije obrazovanja (utemeljiti vijeće roditelja, obogatiti izvannastavne aktivnosti, stvoriti mrežu aktivista, planski pristupiti promociji obrazovanja, raditi medijske kampanje, nastaviti s promocijom najboljih učenika i studenata, osnažiti rad na jezičnom i stručnom usavršavanju nastavnog kadra...) s ciljem da nastavu na hrvatskom jeziku pohađa što veći broj učenika

• nastaviti davati podršku udrugama kulture putem osiguranja financijskih i ljudskih resursa

• nastaviti realizirati programe kadrovskog snaženja kako samog HNV-a tako i hrvatske zajednice u cjelini, s posebnim naglaskom na rad s mladima i studentima, te započeti umrežavanje hrvatske akademske zajednice

• biti posvećena povećanju vidljivosti i kreiranju pozitivne slike u medijima u Republici Srbiji (opremanje televizijskog studija, pokretanje samostalne televizijske i radijske produkcije, inkorporiranje sadržaja u većinske medije...)

• jačati pozicije Hrvata u Republici Srbiji putem uključivanja u institucionalni i politički sustav

• još intenzivnije surađivati s tijelima vlasti u Republici Hrvatskoj – središnjih i županijskih, a povećati povezivanje s gradovima i općinama te započeti umrežavanje s Hrvatima u svijetu

• nastaviti snaženja pozicija u odnosima s Europskom unijom

• još više učvrstiti jedinstvo hrvatske zajednice i raditi na njezinom jačanju putem formalnih i neformalnih edukacija, organiziranjem seminara, radionica...

To je programski okvir novog saziva HNV-a kako ga vidimo! Ovako zahtjevne ciljeve možemo nastaviti ostvarivati s timom kompetentnih, obrazovanih uposlenika na čelu s profesionalno angažiranim te potpuno posvećenim vodstvom. Kontinuitet rada ne bi smio imati alternativu!

Stoga se zalažemo nesebično, kao svjesni i odgovorni građani – i vodstvo i svekoliko članstvo DSHV-a, kao i svi drugi – hrvatske kulturne udruge i pojedinci kojima je stalo do razvoja i napretka Hrvata u Srbiji – za ostvarenje ove programske platforme!

Budimo, ostanimo HRvati i dalje ZAJedno!

DSHV zajedno s IV. sazivom HNV-a ima viziju za bolje sutra hrvatske zajednice u Republici Srbiji – nastaviti ćemo je ostvarivati zajedno, posvećenim, smjelim i ustrajnim djelovanjem. Na ponos svakomu Hrvatu!

(HNV)

HMI: Održan 27. Forum hrvatskih manjina

Mediji i njihova uloga

Pitanje osiguravanja medija na manjinskome jeziku uvijek je jedno od najvažnijih pitanja svake manjine, pa tako i hrvatske manjine u 12 europskih država

Hrvatska matica iseljenika organizirala je 25. studenog 27. Forum hrvatskih manjina. Tema ovogodišnjeg foruma bila je »Mediji i hrvatske manjinske zajednice«. Kako se predstavljamo? Kako nas predstavljaju? Kako je istaknuto, mediji imaju značajnu ulogu u stvaranju predodžbe o hrvatskim manjinskim zajednicama među većinskim narodom, ali i unutar samih zajednica i dominantnom kulturom unutar koje višestoljetno žive, ali isto tako i u Hrvatskoj, matičnoj zemlji.

Forum je otvorio predsjednik hrvatske Vlade **Andrej Plenković** uz nazočnost drugih dužnosnika i predstavnika hrvatskih manjinskih zajednica iz zemalja europskoga susjedstva.

Prema riječima premijera Plenkovića Vlada je od 2016. godine učetverostručila proračun Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske, a povrh toga i na druge načine financiraju se projekti Hrvata koji žive izvan domovine.

»To činimo sa snažnim uvjerenjem da moramo i dalje raditi na onoj temeljnoj tezi prvog hrvatskog predsjednika **Franje Tuđmana** o jedinstvu domovinske i iseljene Hrvatske i povezivanju svih Hrvata gdje god živjeli, zato što je to važno za naš opstanak i za koheziju nacionalnoga bića. Uloga medija, osobito specijaliziranih programa Hrvatske radiotelevizije, posebno je važna, kao i medija Hrvata izvan Hrvatske, a koje hrvatska država kontinuirano podupire. S obzirom na izrazito visoki stupanj zaštite manjinskih prava u Hrvatskoj, na isti način treba podizati stupanj zaštite Hrvata koji žive u drugim zemljama«, kazao je Plenković.

»Potpora Hrvatima u svijetu nikada nije bila snažnija, kao ni naša globalna vidljivost: ostvarili smo sve vanjsko-političke ciljeve«, rekao je na otvorenju stručnoga skupa ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman**.

Izaslanica predsjednika **Zorana Milanovića Melita Mulić** istaknula je kako je cilj je da manjine budu prisutne u hrvatskoj javnosti kao integralni dio hrvatskoga naroda.

»Koliko će vas cijeniti Hrvatska, toliko će vas cijeniti i države u kojima živite«, kazala je Mulić.

Sustavna potpora

Tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas** detaljno je govorio o pot-

pori Hrvatima izvan Hrvatske, a pitanje osiguravanja medija na manjinskome jeziku uvijek je jedno od najvažnijih pitanja svake manjine, pa tako i naše hrvatske manjine u 12 europskih država te jedna od ključnih tema na različitim bilateralnim susretima.

»Jedan od učinkovitih bilateralnih okvira su međuvladini mješoviti odbori za zaštitu nacionalnih manjina. Od ukupno četiri koje imamo osobito dobro funkcionira onaj s Mađarskom, koji su i OEES i Vijeće Europe višekratno predstavili kao primjer najbolje europske prakse«, kazao je Milas.

On je podsjetio i na potporu projektima od strateškog značaja i posebnu upisnu kvotu za pripadnike hrvatske nacionalne manjine i hrvatskoga iseljeništva. U svom obraćanju izdvojio je projekt izgradnje Hrvatske kuće u Subotici, budućeg središta ključnih institucija hrvatske zajednice u Srbiji, koji je Vlada Hrvatske poglasila projektom od strateške važnosti.

»Uz kadrovsko osnaživanje hrvatske zajednice u Srbiji od 2020. godine projektima od strateške važnosti proglašeni su i projekti Potpora Hrvatskom kazalištu u Pečuhu, uz HNK u Mostaru jedinom profesionalnom hrvatskom kazalištu izvan Hrvatske, potpora Radiju hrvatske nacionalne manjine – Radio *Duxu*, jedinom elektroničkom mediju Hrvata u Crnoj Gori te potpora *Hrvatskim novinama* iz Željeznog, tjedniku gradišćanskih Hrvata s bogatom tradicijom od 113 godina izlaza, najdulje od svih časopisa na hrvatskome jeziku. Ovi projekti imaju vrlo veliki doseg, značajno doprinose razvoju hrvatskoga identiteta i jasno svjedoče o čvrstim vezama s matičnom domovinom Hrvatskom«, kazao je Milas, koji je Forumu nazočio i kao izaslanik predsjednika Hrvatskoga sabora **Gordana Jandrokovića**.

Zalaganjem Središnjeg državnog ureda, uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja, i velikim razumijevanjem hrvatskih visokih učilišta osigurana je posebna upisna kvota na hrvatskim visokim učilištima.

»Sveučilište u Zagrebu osiguralo je pripadnicima hrvatske nacionalne manjine i hrvatskoga iseljeništva posebnu upisnu kvotu za upis u studentske programe u akademskoj godini 2018./19. Program se kroz godine uspješno nastavio i razvio, tako da je za ovu akademsku godinu sedam visokih učilišta (Sveučilište u Zagrebu, Hrvatsko katoličko sveučilište, Sveučilište u Osijeku, Sveučilište Sjever, Sveučilište u Splitu, Sveučilište u Zadru i Veleučilište u Vuko-

varu) otvorilo svoja vrata mladim Hrvatima izvan Hrvatske i pružilo im mogućnost upisa željenog u posebnoj upisnoj kvoti. Studij je do sada upisao 101 student iz 18 država, najviše iz Srbije, potom iz Njemačke, a značajan broj studenata dolazi i iz Mađarske, Argentine, Crne Gore i Sjeverne Makedonije», naglasio je Milas, dodajući da se u okviru spomenutih sveučilišta može studirati u Hrvatskoj i komunikologija i novinarstvo.

Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika **Mijo Marić** je u svom obraćanju istaknuo da je zadaća Hrvatske matice iseljenika da proba pozicije manjina učiniti boljim, lakšim, funkcionalnijim.

»Hrvatske nacionalne manjine iz zemalja srednje i jugoistočne Europe u suvremeno doba imaju na materinskome jeziku tridesetak novina, časopisa i drugih serijskih publikacija u klasičnom i elektroničkom obliku te na internetu. Prednost je što su svi medijski ljudi u manjinskim glasilima izvan Hrvatske, svi urednici i urednice, novinari i novinarske dvojezični ljudi s odličnom humanističkom naobrazbom budući da djeluju u višekulturnome i višejezičnome prostoru srednje i jugoistočne Europe u kojemu se s hrvatskim dodiruje 12 europskih jezika (talijanski, njemački, slovenski, mađarski, češki, slovački, srpski, crnogorski, makedonski, rumunjski, bugarski, albanski...)«, kazao je Marić.

Zaključci Foruma

U drugom dijelu Foruma govorili su urednici *Glasa hrvatske* i međunarodnog programa Hrvatske radiotelevizije namijenjenog Hrvatima izvan domovine, i to glavni urednik **Ivo Kujundžić**, te urednica **Tanja Rau** kao i urednica **Doris Vrandečić**, koja je najavila serijal dokumentarnih emisija o hrvatskim manjinama u 12 europskih zemalja.

O medijima na hrvatskom jeziku u državama u kojima žive govorili su urednici manjinskih medija iz Italije,

Austrije, Mađarske, Srbije, Crne Gore, Makedonije i Rumunjske.

Znanstvenica Instituta za migracije i narodnosti te Filozofskoga fakulteta iz Zagreba dr. sc. **Marijeta Rajković Iveta** govorila je o značaju hrvatskih medija u državama gdje su Hrvati manjina kao doprinose pouzdanosti znanstvenih etnografskih istraživanja hrvatskog kulturnog naslijeđa na tlu srednje i jugoistočne Europe, gdje su njezini asistenti i studenti već polučili visok rezultat u vidu petoroknjižja etnografske baštine vojvođanskih Hrvata.

Na 27. forumu hrvatskih manjina doneseni su zaključci temeljem rasprave, koji definiraju glavne ciljeve skupa: »Potičemo HRT, javni medijski servis Republike Hrvatske, na pojačanu suradnju sa znanstvenom zajednicom u stvaranju programa namijenjenih hrvatskim manjinskim zajednicama i o hrvatskim manjinskim zajednicama, ističemo važnost širenja mreže suradnika u manjinskim zajednicama na medijskim programima namijenjenima Hrvatima izvan Hrvatske s naglaskom na mlade i korištenje digitalnih, društvenih mreža; ističemo potrebu medijske edukacije u hrvatskim manjinskim zajednicama, pri čemu HRT može imati važnu ulogu; naglašavamo potrebu osiguravanja prisutnosti televizijskih sadržaja hrvatskog javnog medijskog servisa u zemljama u kojima žive hrvatske manjine, te posebno ističemo problem ugovaranja prijenosa programa s kabelskim operaterima. Isto tako financiranje medija hrvatskih manjinskih zajednica prvenstveno je obveza država i sredina u kojima ove žive. Izostanak takvog financiranja ugrožava njihova temeljna prava, mediji imaju ključnu ulogu u održavanju jezičnih kompetencija na hrvatskom jeziku unutar manjinskih zajednica, a hrvatske manjinske zajednice moraju biti prisutnije u medijskom prostoru zemalja u kojima žive«.

H. R.

Nova i originalna rješenja

»Republika Srbija štiti prava nacionalnih manjina i jamči posebnu zaštitu nacionalnim manjinama radi ostvarivanja potpune ravnopravnosti i očuvanja njihovog identiteta«, piše u Ustavu

Nastavljajući naše putovanje kroz, ponekad nepregledno, područje manjinskih prava, kako smo to i najavili u prethodnom broju, u ovome smo nastavku istražili kakvu sliku možemo dobiti o pravima nacionalnih manjina u Srbiji, na danas uobičajeni i najbrži način, a to je pretraživanjem na Googleu. Kada utipkamo »prava manjina Srbija«, otvara se stranica www.paragraf.rs i Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina a zatim stranice Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave Republike Srbije i tekst s naslovom »Manjinske politike«. O Zakonu šire drugi put, a pogledajmo kako se prezentiraju manjinska prava na stranicama Ministarstva.

Kako je 2020. ustanovljeno Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog ono je i preuzelo poslove državne uprave vezane uz nacionalne manjine. Tako se i tekst s naslovom »Manjinske politike« preselio na njihov sajt.

Manjinske politike

U tekstu pod nazivom »Manjinske politike« može se pročitati kako je Srbija »višenacionalna i višekulturna država u kojoj uz većinski srpski narod žive i pripadnici velikog broja nacionalnih manjina i različitih religijskih i jezičnih grupa koje se među sobom razlikuju po brojnosti, prostornom razmještanju, etničkim, religijskim, jezičnim, kulturnim i obrazovnim običajnim i drugim osobenostima« i da je »društveno-politički sustav Republike Srbije ustrojen na principu potpune zaštite nacionalnih manjina, s mnogim novim i originalnim rješenjima koja se ne mogu sresti u drugim državama«.

U tekstu se navodi kako prema popisu stanovništva iz 2011. godine nacionalne manjine čine oko 13% stanovništva i navodi se koje su najbrojnije, te se ponovo ističe kako je sustav zaštite manjina »ustrojen na principu potpune zaštite nacionalnih manjina, i uključuje mnoga nova i originalna rješenja«, a koja su to rješenja zainteresiranom čitatelju ostaje nepoznato.

Nadalje se navodi kako se »pitanje položaja nacionalnih manjina Republika Srbija rješava i provodi u skladu s odredbama Okvirne konvencije Vijeća Europe o zaštiti nacionalnih manjina i na osnovama općeprihvaćenih

međunarodnih standarda, a suglasno Ustavu Republike Srbije, Zakonu o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, Zakonu o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina, Zakonu o službenoj uporabi jezika i pisama i drugim zakonima koji uređuju prava i položaj nacionalnih manjina«. Zainteresirani čitatelj opet će saznati kako je zakonodavni okvir »široko postavljen i dostiže visok nivo standarda u ovom području u europskim razmjerama« i da je »prema mišljenju eksperata međunarodne zajednice« zakonodavni okvir »iznad europskog prosjeka«.

Navodi se i kako je Srbija u procesu pridruživanja EU bila u obvezi usvojiti Akcijski plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina u okviru Pregovaračkog poglavlja 23 i ističe da je plan »dobio podršku i pozitivne ocjene Europske komisije i pojedinih zemalja članica Europske unije«.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, u skladu s nadležnostima, provodi aktivnosti koje imaju za cilj unaprijediti položaj nacionalnih manjina, uključuje se u ovome tekstu te u nastavku slijede izvještaji o provođenju akcijskog plana i Ex-post analiza istoga na temelju koje je izrađen novi Akcijski plan u kolovozu ove godine.

Ovdje treba napomenuti kako je predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** nakon usvajanja ovog kako ga je nazvala »tzv. dokumenta koji predstavlja reviziju prethodnog Akcijskog plana za manjine« ocijenila da novi dokument ne odgovara »realnim potrebama manjina« i da se mora ozbiljno izmijeniti u nekoliko segmenata«. O tome šire drugi put.

Ako biste se, pak, željeli informirati o tome kakve je učinke donio prethodni plan i što donosi novi predstoji vam

sada čitanje mnoštva izvještaja i dokumenata, ali bez ozbiljnog pravnog znanja teško da se može zaključiti koja konkretna prava i u kojim područjima imaju pripadnici nacionalnih manjina i kako se oni ostvaruju, pa nastavljamo listati stranice sajta pod rubrikom »nacionalne manjine«.

U rubrici »nacionalne manjine« postoje još tekstovi koji se odnose na nacionalna vijeća nacionalnih manjina, proračunski fond za nacionalne manjine, multilateralne ugovore, registar nacionalnih vijeća i poseban birački popis.

Osim osnovne informacije o nacionalnim vijećima, tu se može naći i Priručnik za rad nacionalnih vijeća nacionalnih manjina uredno preveden na manjinske jezike.

Na stranici o proračunskom fondu uz osnovnu informaciju možemo naći natječaj za dodjelu sredstava u 2021. godini.

Na stranici multilateralni ugovori su Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima te izvještaji o njihovom provođenju u Srbiji, a za čije iščitavanje je opet potrebno prilično vremena a za razumijevanje i odgovarajuće znanje u području ljudskih prava.

Nadalje, tu je još Registar nacionalnih vijeća nacionalnih manjina i informacija o posebnom biračkom popisu za čije je vođenje nadležno ovo ministarstvo.

Možemo zaključiti, nakon prelistavanja, kako prosječan pripadnik nacionalne manjine teško može saznati koja prava uživa bez iščitavanja zakona i brojnih dokumenata, jer prava koja uživaju nacionalne manjine u Srbiji, osim ocjena kako »dostižu visoke standarde« i kako su »iznad prosjeka«, nisu sistematizirana na pregledan način. Za početak pogledajmo stoga ukratko što kaže Ustav i Zakon.

Ustav jamči posebnu zaštitu manjinama

Ustav Republike Srbije (2006) u članku 1. određuje kako je Srbija »država srpskog naroda i svih građana koji

u njoj žive, zasnovana na vladavini prava i socijalnoj pravdi, načelima građanske demokracije, ljudskim i manjinskim pravima i slobodama i pripadnosti europskim principima i vrijednostima«. Za razliku od Ustava Hrvatske ne navode se izrijekom koje nacionalne manjine se priznaju kao takve u Srbiji.

U više navrata pripadnici pojedinih nacionalnih manjina su isticali zahtjev da se izrijekom navedu nacionalne manjine u Ustavu, ali taj zahtjev nije uvažen i ispunjen.

Srbija štiti prava nacionalnih manjina i jamči »posebnu zaštitu nacionalnim manjinama radi ostvarivanja potpune ravnopravnosti i očuvanja njihovog identiteta«, piše u člaku 14. a u više članaka Ustava se detaljnije određuje u kojim područjima pripadnici nacionalnih manjina mogu ostvarivati individualna prava pojedinačno ili kolektivna u zajednici s drugima.

U članku 18. se navodi kako se ljudska i manjinska prava zajamčena Ustavom neposredno primjenjuju, a zakonom se može propisati način ostvarivanja ovih prava ako je Ustavom izričito predviđeno ili ako je to neophodno za ostvarivanje pojedinog prava zbog njegove prirode.

»Putem kolektivnih prava pripadnici nacionalnih manjina, neposredno ili preko svojih predstavnika, sudjeluju u odlučivanju ili sami odlučuju o pojedinim pitanjima vezanim za svoju kulturu, obrazovanje, obavješćavanje i službenu uporabu jezika i pisma«, a radi ostvarivanja ovih prava pripadnici mogu izabrati svoja nacionalnomanjinska vijeća, navodi se u članku 75.

Određenje nacionalne manjine

U Zakonu o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (2002.) u članku 2. dano je određenje nacionalne manjine. Prema Zakonu, nacionalna manjina je »svaka grupa državljana Republike Srbije koja je po brojnosti dovoljno reprezentativna, iako predstavlja manjinu na teritoriju Republike Srbije, pripada nekoj od grupa stanovništva koje su u dugotrajnoj i čvrstoj vezi s teritorijom Republike Srbije i posjeduju obilježja kao što su jezik, kultura, nacionalna ili etnička pripadnost, porijeklo ili vjeroispovijest, po kojima se razlikuje od većine stanovništva, i čiji se pripadnici odlikuju brigom da zajedno održavaju svoj zajednički identitet, uključujući kulturu tradiciju, jezik ili religiju«.

Nacionalnim manjinama se po Zakonu smatraju sve grupe državljana koji se nazivaju ili određuju kao narodi, nacionalne i etničke grupe, nacionalnosti i narodnosti a ispunjavaju uvjete iz gornjeg stava, navodi se u Zakonu.

Jasminka Dulić

Kroz serijal članaka podastrijet ćemo pojedine aspekte zakonskih rješenja, institucija, društvenih normi i pokazatelja društvenog položaja od značaja za bolje razumijevanje položaja nacionalnih manjina kada su u pitanju Hrvati u Srbiji i Srbi u Hrvatskoj kao pripadnici nacionalne manjine.

Dr. sc. Ljubodrag Savić, profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu

Svatko mora praviti svoju strategiju, strategiju opreza

Ova kriza lomi svijet po svim šavovima i sada se pravi, ne ekonomski drugačija podjela već civilizacijski drugačija podjela u kojoj se jedni bore za pozicije koje imaju, a drugi žele prigrabiti svoj dio kolača. Ne treba biti naivan pa vjerovati da će one koji će, ili sići s povijesne scene, ili više neće biti toliko moćni, mijenjati neki pravedniji od njih. Ne. Logika velike sile je ambijent u kome živimo i koji će u sljedećih nekoliko desetljeća opterećivati svijet i pitanje je kud plovi ovaj brod

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Pandemija koronavirusa, pa rat u Ukrajini napravili su tektonske poremećaje u svjetskom gospodarstvu. Prema ocjeni generalne direktorice Međunarodnog monetarnog fonda **Kristaline Georgijeve** rat u Ukrajini je »jedan od najvažnijih negativnih faktora« za svjetsko gospodarstvo u ovoj godini, a najvjerojatnije i u 2023. Svjetska ekonomija, sputana visokim kamatnim stopama, inflacijom i ruskim ratom protiv Ukrajine ove godine će ostvariti skroman rast, a 2023. još slabiji, objavila je Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj.

Prema novoj prognozi OECD-a, svjetsko gospodarstvo će ove godine porasti svega 3,1 posto, što je nagli pad u usporedbi sa 2021. godinom kada je gospodarski rast bio 5,9 posto. Sljedeće godine, predviđa OECD, rast svjetskog gospodarstva bit će još slabiji i iznositi će 2,2 posto. OECD predviđa da će Sjedinjene Američke Države, najveća svetska ekonomija, ove godine zabilježiti rast od svega 1,8 posto, što je veliki pad s prošlogodišnjih 5,9 posto. Američka ekonomija će 2023. porasti svega 0,5 posto, a u 2024. godini jedan posto, procjene su OECD-a. Slična prognoza je i za eurozonu, pogođenu energetskom krizom usljed rata u Ukrajini. OECD predviđa da će gospodarski rast u eurozoni biti 0,5 posto u 2023., a 1,4 posto u 2024. godini. Kad je riječ o inflaciji, OECD predviđa da će ona i dalje znatno utjecati na europsku ekonomiju. U ovoj godini se očekuje inflacija od 8,3 po-

sto, što je nagli skok u odnosu na prošlu godinu kada je inflacija bila 2,6 posto. U narednoj godini, prema OECD-u, inflacija će iznositi 6,8 posto. Kinesko gospodarstvo, koje je ne tako davno imalo dvocifren godišnji rast, ove godine će se proširiti za svega 3,3 posto, a 2023. za 4,6 posto.

Je li ova kriza očekivana, nastaju li novi polovi gospodarskog i političkog utjecaja u svijetu, gdje je Srbija, a gdje smo mi kao pojedinci, koliko je danas opasno kreditno se zadužiti i kako pametno sačuvati novac? Na ta pitanja u intervjuu za *Hrvatsku riječ* odgovara profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu dr. sc. **Ljubodrag Savić**.

► **Globalna pandemija koronavirusa uzdrmala je svjetsko gospodarstvo. I još se svijet nije oporavio od toga počeo je rat u Ukrajini. Iz jedne krize ušli smo u drugu. Može li to svjetska ekonomija izdržati?**

Podsjetit ću vas na krizu 2008. godine, koja je svladana uglavnom 2009., kod nekih se produljila još nekoliko godina, ali možemo reći da je od 2010., 2011. godine, pa sve do početaka pandemije svijet u cjelini bilježio jedan visok gospodarski rast. Nije to samo u ekonomskom smislu bilo dobro već je to bilo jedno relativno mirno razdoblje u svijetu. Onda je došla pandemija, koje je bila uvod u cijelu ovu priču, koja je ostavila ogromne posljedice. Nas je ukrajinska kriza samo odvojila od toga, ali

pandemija još nije završena, još ćemo osjećati njene posljedice. Može se ponovo dogoditi, ne baš pandemija, ali epidemija koronavirusa u pojedinim zemljama je moguća. U pandemiji smo vidjeli da nema solidarnosti, ima samo interesa. Pokazalo se svo licemerje prije svega razvijenih zemalja. To je samo potvrdilo da se svijet nalazi na jednoj krhkoj granici, da su egoizam, interesi, spletke na svjetskoj razini dostigli takve razmjere da generalno idemo u jednom pogrešnom pravcu. Ovo što se dogodilo u Ukrajini, bez obzira na koju se stranu svrstavali, moralo se dogoditi prije ili kasnije. Pozicija onih koji su desetljećima bili vrlo moćni, bogati, neprikosnoveni počela se mijenjati. Počeli su izrastati neki novi polovi u ekonomiji, prije svega Kina, Rusija koja ima neke svoje interese. I kada pogledamo malo unazad ovo što se događa u Ukrajini uopće nije iznenađenje. To se moralo dogoditi, jer najgori je ranjeni lav. Zapad, prije svega Sjedinjene Američke Države, i dalje su ekonomski najjači i neće još desetljećima izgubiti svoje pozicije, ali će se ta pozicija krniti sa svih strana. To je u svjetskim razmjerama najbolja osnova za izbijanje sukoba koji se danas događaju. Tako da je ova situacija u kojoj se nalazimo danas posljedica toga. Kina neće više da prihvati poziciju koju ima. Nije ona trenutačno najjača, ali je najperspektivnija i traži svoje mjesto. Zapad, s druge strane, hoće po svaku cijenu sačuvati svoju poziciju. I kada analiziramo uzroke

krize, sve do sada su bili »prizemni uzroci« vezani za ekonomske probleme; ovo je rekao bih jedan civilizacijski poremećaj – zauzimanje mjesta za naredno stoljeće. Ova kriza lomi svijet po svim šavovima i sada se pravi, ne ekonomski drugačija podjela već civilizacijski drugačija podjela u kojoj se jedni bore za pozicije koje imaju, a drugi žele prigrabiti svoj dio kolača. Ne treba biti naivan pa vjerovati da će one koji će, ili sići s povijesne scene, ili više neće biti toliko moćni, smijenjati neki pravedniji od njih. Ne. Logika velike sile je ambijent u kome živimo i koji će u sljedećih nekoliko desetljeća opterećivati svijet i pitanje je kud plovi ovaj brod.

► **Što će onda biti posljedice svih velikih lomova koje najavljujete?**

Jedna afrička izreka kaže: »Kada se slonovi tuku, tu strada trava«. Veći dio svijeta je trava. Što će biti globalne posljedice? Neće više biti Europske unije onakve kakva je bila, neće biti Europe kakva je bila. Ideja stvaranja EU bila je možda najhumanija ideja u prošlom stoljeću. Pokušalo se riješiti problem dva vijekovna neprijatelja: Francuske i Njemačke i Europu koliko-toliko osloboditi američkog utjecaja. Ni jedno ni drugo nije uspjelo. Europa je potpuno inferiona, ona slijedi politiku Sjedinjenih Američkih Država, jer nema izbora. Mislim da bi Europa, pa i svijet, danas bili savim drugačiji da je u Njemačkoj ostala **Angela Merkel** i **Donald Trump** u Americi. Sada

vidimo da je Merkelova bila velika državica, razumjela je što dolazi. Druga posljedica je da će Kina iz ovoga izaći kao pobjednik. Neće se to dogoditi za pet ili deset godina, ali to je tendencija za naredna desetljeća. Uloga Europe će se smanjivati, Sjedinjene Američke Države će zadržati manje-više svoju poziciju, Rusija će s velikim štetama i problemima ostati na ovim pozicijama, Latinska Amerika i Afrika ostat će tamo gdje su i danas.

► **Gdje smo u tim trendovima, novom preslagivanju gospodarskog i političkog utjecaja, mi?**

Produljit ćemo samo poziciju koju imamo danas, što znači da nas neće ostaviti na miru. Samo jedno kratko razdoblje u vrijeme **Josipa Broza** bili smo kratko ostavljeni da se bavimo sami sobom. Već 70-ih godina mi ne razmišljamo svojom glavom već pokušavamo glavu držati iznad vode. Srbija je mala zemlja koja ima nesrazmjerno više problema u odnosu na značaj koji ima, na bruto društveni proizvod, broj stanovnika i veličinu zemlje, ali stalno smo na nekim povijesnim raskrižjima. U ovom trenutku naša pozicija je praktički neodrživa. Bilo što da uradimo nećemo povući dobar potez. Ako ostane ovako kako jest, imat ćemo ekonomski i politički pritisak sa Zapada. Da se opredijelimo prema Rusiji, tek smo onda u problemu. Za Srbiju bi, možda najviše za Srbiju, najbolje bilo kada bi se ova situacija sutra završila. Ne znači da bi se kriza završila sutra, ali bi pritisak na Srbiju bio smanjen, jer preko naših glava se prelamaju interesi nekih drugih zemalja. Možda bismo mi problem s Albancima na Kosovu riješili, ali u suštini pitanje Kosova nitko neće da rješava, jer je to jedan globalno mali problem koji se koristi za međusobni obračun velikih zemalja.

► **Koliko će sve ovo što ste kazali utjecati na gospodarsku situaciju u Srbiji i na nas kao pojedince?**

Nekoliko je razloga zašto imamo ovakav rast bruto društvenog proizvoda. Prvo iz Rusije dobijemo jeftine energente, možda s najnižom cijenom u Europi. Mislim da smo od 10 milijuna kubičnih metara plina za 6 milijuna imali cijenu od 270 dolara, a ostalo smo nabavljali na slobodnom tržištu. Sada imamo cijenu od oko 400 dolara za 1.000 kubičnih metara, znači za onih 6 milijuna kubičnih metara plina. Ako nam treba još plina, a treba nam naročito zimi, moramo ga kupovati na slobodnom tržištu, a znamo kakvo je ludilo tamo bilo.

Nekada smo proizvodili dovoljno energije za vlastite potrebe. Godišnje smo 10 do 15 milijuna eura trošili na

uvoz, ali smo isto toliko zarađivali od izvoza. Zbog naše nebrige i ludila koje vlada na ovim prostorima mi smo od nekoga tko je imao dovoljno energije za sebe postali zemlja koja je u prvih devet mjeseci potrošila više od 450 milijuna eura za uvoz nedostajuće električne energije. Građanima se ta uvezena električna energija prodaje za 45-50 eura za 1.000 kilovata, gospodarstvu za 80-85 eura, a kupujemo po 450 eura. I to ne može dugo trajati iako su jeftini energenti omogućavali pozitivan gospodarski rast. Također imamo dobru ekonomsku suradnju s Kinom i prvi puta u poslijeratnoj povijesti dolazak kapitala iz Kine bio je veći od priljeva kapitala iz Europske unije. I nema dvojbe da je drugačija situacija, da nam kao zemlji kandidatu za EU ne bi pravili određene smi-

calice Kinezi bi bili prisutni i mnogo više. Treća stvar: mi imamo situaciju da se dvije trećine vanjskotrgovinske razmjene događa s Europskom unijom. Četvrto, najveći dinamizam stopi rasta dale su strane kompanije, a najveći dio njih je iz EU. Peta stvar je »Otvoreni Balkan«. Sve ovo što sam pobrojao je dovedeno u pitanje. Još držimo glavu iznad vode, još nam je stopa rasta BDP-a pozitivna, još uvijek su nam drugi ekonomski pokazatelji prilično dobri. Tako je sada, ali vidimo da to polako puca. Ostali smo na Turskom toku za opskrbu plinom, a pitanje je neće li se s njim isto dogoditi kao sa Sjevernim. Do 1. prosinca odgođene su sankcije na uvoz ruske nafte *Janafor*, znači morat ćemo koristiti iračku naftu. Tehnički ćemo relativno lako prijeći s ruske na korištenje iračke nafte, ali ekonomski teže. Iračka nafta je skuplja i teško je danas napraviti neke dugoročne ugovore, naročito ne na veće količine.

► **Srbija je izdašno iz proračuna poticala strane investicije. Može li sada jedan u nizu problema koje ste pobrojali biti i odlazak tih istih stranih investitora i otpuštanje radnika?**

Sve se to može dovesti u pitanje i zato Srbija apsolutno ovisi od situacije u svijetu.

► **Što će sve ovo značiti za nas kao pojedince? Čeka li nas ozbiljnija inflacija, teži život?**

Nemam nikakvu dilemu da će iz dana u dan većini ljudi u Srbiji biti sve teže. Inflacija nije samo srpski problem, nije izazvana ovdje, ali mi smo uključeni u svjetsko gospodarstvo i sve loše posljedice nažalost trpimo i mi i cijene će neminovno ići gore. Inflacija je opasna iz dva razloga. Opasna je zbog rasta cijena, što ugrožava životni standard, ali i poslovanje države. Situacija se još više komplicira i inflacija će na svjetskoj razini rasti. Tome moramo dodati i domaću inflaciju. Uvozimo naftu, gnojiva, kemijska sredstva, a njihove cijene rastu, pa će i domaća proizvodnja hrane biti skuplja. Još pogubnije može biti djelovanje takozvane psihološke inflacije, a to znači da problem u inflaciji pokušavate riješiti povećanjem cijena. Stvaranjem zaliha nesvjesno povećavamo tražnju, trgovci razmišljaju o većoj zaradi, pa povećavaju cijene i to je gore od realnih kretanja. Mi se inflaciji ne možemo oduprijeti, tu ćemo biti dio ostalog svijeta i položaj pojedinca bit će sve lošiji.

Meni je potpuno jasno da i prije ove gospodarske krize mi s politikom javnog duga ulazimo u sve veće probleme. Prije nekoliko dana pročitao sam kako je ministar financija **Siniša Mali** kazao kako smo sretni jer smo ove godine uspjeli servisirati deficit kreditnim zaduživanjem pod razmjerno povoljnim uvjetima. Ali sljedeće godine čeka nas 4,6 milijardi obveza koje treba vratiti. To nije mala brojka, a to vraćamo tako što se zadužujemo na svjetskom tržištu ili emitiramo domaće dinarske obveznice. Srbija je posljednjih godina premrežena novim autocestama, što je bila posljedica stabilnih javnih financija, mogućnosti da imamo visoke javne investicije. S 2 ili 3 posto javne investicije otišle su na 6 ili 7 posto. Sada je pitanje što se od započetog može završiti i po kojoj cijeni. Vjerojatno će se završiti te investicije, ali pitanje je cijene, a to će se odraziti na životni standard. Veliki broj naših radnika radi u stranim kompanijama, a većina njih nema svoj krajnji proizvod s kojim ide na tržište već rade naručene poslove.

Kada u ekonomske probleme ulaze zemlje Europske unije i njihove kompanije, naravno prvo će stradati njihovi dobavljači, a to su kompanije u našoj zemlji. I što ćemo onda mi? Bojim se da nam dolazi vrijeme u kome ćemo vrlo teško živjeti, u kome ćemo se suočavati s visokom inflacijom, gubitkom radnih mjesta, s platno-bilansnim teškoćama, s raznim vrstama ucjena.

► **Onda imamo s druge strane bujanje stanogradnje, a investitori ne grade da bi držali neprodane stanove. Cijene rastu, stanovi se kupuju, znači da ima onih koji imaju poprilično viška novca i da ih ne brinu ove nevesele prognoze?**

Nije to iznenađenje. Gospodarska kriza najviše pogađa siromašno stanovništvo, ali u problemu su i bogati, samo

što njihovi problemi nisu hoće li preživjeti sutra, kako će hraniti obitelj ili vratiti kredit. Njihov problem je kako sačuvati novac. I ovaj bum stanogradnje i rast cijena nekretnina je šira balkanska priča. Tajkunima koji imaju ogroman novac izvukli su pouku iz 2008. godine kada su dobro postradali. Podsjetit ću: kriza je nastala zbog hipotekarnog tržišta. Doprinos toj krizi u Americi su dali svjetski tajkunima, jer su vidjeli veliku mogućnost zarade. Desetci milijardi dolara uloženi su u hedž fondove u Americi, jer se nudila ogromna zarada. I mnogu su potonuli. Istu situaciju oni imaju i danas. Bogati Rusi, ili neki drugi. Odjednom su se našli u ratnim zbivanjima, ne mogu zarađivati koliko su zarađivali ranije. Ne mogu sačuvati kapital, ne mogu sačuvati živu glavu. Imaju novac, a ništa nije sigurno, i na ovim našim prostorima, a i šire narodu je najsigurnije novac ili pretvoriti u zlato ili kupiti neku nekretninu. Tako da se u Beograd sjatilo mnogo tajkuna, ne samo s prostora Balkana već i šire. Povećana tražnja povećava i cijenu. A kada vas novac ne košta mnogo, što vas briga koliko košta stan. S jedne strane imamo pritisak naših ljudi koji imaju viška novca, pa su onda došli Rusi i Ukrajinci i to je to ludilo na tržištu. Povećana stanogradnja povećava stopu BDP-a, odnosno sektor građevinarstva i sve što ide uz njega, jer građevinarstvo je djelatnost koja angažira niz drugih sektora. Angažira radnu snagu, banke koje daju kredite... Našim i svjetskim tajkunima omogućava pranje novca. Napravio se jedan El Dorado u kome nitko ništa ne pita.

► **Da se vratimo na one koji nemaju novca. Krediti su tu uvijek naizgled spasonosno rješenje. Koliko je danas pametno kreditno se zaduživati?**

Kredit će danas uzeti samo oni koji su slijepi kod očiju. Kada banke ne nude kredite s fiksnom kamatnom stopom, za svakog pametnog čoveka to bi trebao biti signal da bježi od kredita. Ako banke ne mogu procijeniti što će se događati u sljedećih pet ili deset godina, ako banke imaju dilemu kako običan čovjek može znati što uraditi? Kredite u ovom trenutku trebaju uzeti samo oni koji moraju. Obitelj koja živi u iznajmljenom stanu s dvije ili tri plaće ne treba razmišljati o kreditu za kupovinu stana, jer rizici su mogući rast valuta, kamatnih stopa i velike mogućnosti da se ostane bez prihoda. U takvoj situaciji uzeti kredit i kupiti stan? Oni koji o tome razmišljaju neka se dobro zamisle. Sad će mnogi pitati pa kako onda kupiti stan, ako nemaju gotovog novca? Pa tko kaže da moraju kupiti stan? Kod nas važi krilatica »nema se, može se«, i ja mislim da smo u vremenu »nema se, ne može se«, a ne u vremenu »nema se, mora se«.

► **Što je onda savjet? Čuvati novac, štedjeti, ulagati?**

Nema sigurnih investicija i u takvoj situaciji preporuka jednog nobelovca, a i moja preporuka je da se rizik disperzira. Jedan dio da se čuva u švicarcima, jedan u eurima, jedan u dolarima, da se kupi zlato. Značajan dio novca ne treba držati u bankama već pod svojom kontrolom. Ovo je vrijeme za pametno ponašanje. Nije vrijeme za ozbiljne investicije, to sada rade samo špekulanti. Svatko mora praviti svoju strategiju, strategiju opreza.

FOTO: Medija centar

U Subotici otvorena izložba nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji

Živa baština

Na izložbi je prezentirano 22 elementa nematerijalne baštine ovdašnjih Hrvata iz područja jezika, običaja, glazbe, plesa i tradicijskih umijeća * »Živom baštinom potvrđujemo svoju višestoljetnu prisutnost i duboku utkanost tradicije u suvremeni život hrvatske manjinske zajednice u Srbiji«, rekla je autorica izložbe Katarina Čeliković

Nematerijalnu kulturnu baštinu čine razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva, koji se prenose s generacije na generaciju predajom ili drugim načinom. Osim što nas podsjeća na prošlost i pretke, čuvajući baštinu čuvamo i svoj kulturni i nacionalni identitet. Nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji je bogata, a u cilju njezine stručne evaluacije i zaštite već desetljeće se provode aktivnosti koje vodi i koordinira Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. Jedan od rezultata tih aktivnosti je i reprezentativna izložba pod nazivom »Živa baština« koja je otvorena u ponedjeljak, 28. studenoga, u predvorju Gradske kuće u Subotici.

22 elementa

Preko plakata (koji sadržavaju fotografije i kraći tekst) na izložbi je prezentirano 22 elementa nematerijalne baštine ovdašnjih Hrvata iz područja jezika, običaja, glazbe, plesa i tradicijskih umijeća. U pitanju su bunjevački i

šokački govori bačkih Hrvata, običaj proslave završetka žetve *Dužijanca*, *kraljci* u Rumi, ophod *betlemaša* u Srijemu, *Golubinačke mačkare*, pokladni običaj *tute* u Plavni, vinogradarski običaj proslave svetog Vinka (Vincencija) u Rumi, običaj zvonjenja za pokojnike u Surčinu, *polivači*, Čuvari Isusova groba u Bačkoj i Srijemu, *priskakanje* Ivanjske vatre, duhovski ophod »kraljica«, Veliko prelo u Subotici, tamburaške prakse, bečarac i tradicijsko dvglasno pjevanje šokačkih Hrvatica iz Monoštora, Bunjevačko momačko kolo, stvaralaštvo u tehnici slame, umijeće izrade šlinga, priprema kruha »božićnjaka« i umijeće izrade bunjevačkih i šokačkih papuča (*papučoš*)...

Popis i kandidiranje

Iza ove izložbe, ali i šireg prekograničnog projekta pod nazivom »Nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji u funkciji razvoja i suradnje«, stoji tim ljudi koji je koordinirala stručna suradnica za projekte i programe, a sada i v.

d. ravnateljice ZKVH-a **Katarina Čeliković**. Spomenuti projekt financiran je od Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske, a ZKVH ga provodi u partnerstvu s Filozofskim fakultetom iz Osijeka. Ipak, kako je Čeliković ukazala, sve ovo plod je desetljeća aktivnosti u suradnji s Filozofskim fakultetom u Zagrebu, Odsjekom za kulturnu antropologiju i etnologiju, te drugim institucijama i pojedincima, u okviru kojeg su organizirana terenska istraživanja studenata te stručno

obrađeni i u znanstvenim monografijama i drugim publikacijama predstavljeni elementi baštine ovdašnjih Hrvata.

»Na tom putu Hrvatska je davala svoju stručnu pomoć kako bi hrvatska manjinska zajednica bila spremna sačiniti svoju listu i potom ju kandidirati u Centru za nematerijalno kulturno naslijeđe u Srbiji. Započete aktivnosti u prepoznavanju, opisu i promociji žive baštine nastavljamo u suradnji s brojnim hrvatskim udrugama i pojedincima duboko svjesni njezine krhkosti i potrebe za njezinom zaštitom. Ovom će se popisu dodati i druga živa nematerijalna kulturna dobra u hrvatskoj zajednici. Živom baštinom potvrđujemo svoju višestoljetnu prisutnost i duboku utkanost tradicije u suvremeni život hrvatske manjinske zajednice u Srbiji. Ona je jamac opstojnosti ove zajednice izvan granica svoje matične domovine i put prema

osvješćivanju javnosti o vrijednosti njezine nematerijalne kulturne baštine«, rekla je Čeliković.

Osnova za dalje

Izložbu je otvorio voditelj Odjela za etnografsku i nematerijalnu kulturnu baštinu u Ministarstvu kulture Hrvatske **Mladen Kuhar** koji je u svom obraćanju podsjetio na važnost potpore institucija lokalnim zajednicama s ciljem očuvanja nematerijalne baštine.

»Iskreno se nadam da će ova izložba biti dobra podloga za nastavak dosadašnje i početak nove suradnje i na regionalnoj i na nacionalnoj, a i na međunarodnoj razini. Gradeći kulturne mostove između brojnih lokalnih zajednica, a time i između lokalnih sredina, regija ali i država, nematerijalna baština ispunjava svoju ulogu povezujućeg faktora koji okuplja, koji obnavlja i koji podržava kulturni dijalog, koji ističe ono što je ljudima zajedničko i ono što je vrijedno truda da se očuva«, naveo je Kuhar.

Protiv falsifikata

Bivši ravnatelj ZKVH-a i aktualni ministar za ljudska i manjinska prava **Tomislav Žigmanov** podsjetio je kako je ovaj projekt zapravo rezultat desetogodišnjeg planskog napora »da se nematerijalna baština Hrvata učini živom«.

»Mi znamo što je naše naslijeđe, radimo sve na tome da ono bude živo, nećemo ga se odreći bez obzira na izazove kao što su globalizacija ili odsustvo interesa i potpore za ove aktivnosti. Isto tako znamo da se dio naše kulturne baštine nastoji otuđiti različitim falsifikati-

Veze između nositelja i institucija

Otvorenju izložbe nazočila je i regionalna koordinatorica za nematerijalno kulturno naslijeđe za Vojvodinu dr. sc. **Tatjana Bugarski**.

»Ovakvi projekti su važni jer s jedne strane predstavljaju nematerijalno kulturno naslijeđe, a s druge rade na stvaranju veze između nositelja naslijeđa i institucija. Baština hrvatske zajednice ima svoje mjesto u Srbiji, večeras sam vidjela mnogo suradnika koji rade sa mnom i s mojim kolegama iz institucija očuvanja nematerijalne ali i materijalne kulture. Nematerijalno kulturno naslijeđe zvuči kao da je okrenuto prošlosti, ali ono što smo vidjeli danas, i to mi se posebno sviđa, jest da je ono usmjereno kako na sadašnjost tako i na budućnost. Zbog toga se stalno govori o uspostavljanju suradnje, o održivosti, o usmjerenosti da naslijeđe sačuvamo za sljedeće generacije«, izjavila je Bugarski.

ma i preinakama, lažnim predstavljanjem, na što nećemo pristajati. Imamo snažne zaloge sačuvati našu tradiciju koja je višestoljetna kada su u pitanju sve subetničke skupine Hrvata u Vojvodini, imamo i danas bogate prakse s brojnim sudionicima. Na planu zaštite očekujemo partnerstvo institucija Srbije, želimo da se u Nacionalni registar nematerijalne kulturne baštine uvedu one prakse koje odgovaraju standardima, želimo i dalje biti objekti podrške stručnih i državnih tijela Hrvatske isto onako kao što Srbi u Hrvatskoj uživaju podršku i stručnih i državnih tijela Srbije i da na taj način ono što činimo bude za dobro obiju zajednica i u funkciji normalizacije i otopljanja odnosa», kazao je Žigmanov.

Multimedijalni pristup

Izložbu »Živa baština« prati i reprezentativni katalog (kao prvo izdanje u novopokrenutoj ediciji posvećenoj nematerijalnoj baštini) kao i različiti multimedijalni sadržaji. Naime, napravljena su i virtualna inačica izložbe i promo video (koji se mogu pogledati na YouTube kanalu ZKVH-a), a izrađen je i katalog dobara u posebnoj sekciji na web stranici ZKVH-a (www.zkvh.org.rs/katalog-nkb-hrvata-u-srbiji). Do web sadržaja dolazi se i skeniranjem QR kodova koji se nalaze na plakatima izložbe.

»Multimedijalni pristup predstavljanja naše baštine uključio je suvremenu tehnologiju sa željom da bude bliska mladima, onima na koje računamo kao na nositelje kulturnih dobara u budućnosti«, kazala je Čeliković.

U ime partnera iz Hrvatske na ovom projektu obratio se dekan Filozofskog fakulteta u Osijeku, izv. prof. dr. sc. **Ivan Trojan**.

»Već dugi niz godina surađujemo s ZKVH-om na očuvanju prije svega kulturnog identiteta Hrvata u Vojvodini. Možete računati na naše resurse, na naš stručni kadar, koji je spreman kritički i objektivno valorizirati riječ i običaje Hrvata s ovih prostora. A to je nabolji odgovor na sve nedaće u kojima se hrvatski kulturni identitet ovdje nalazi. Pritom ne treba afekcije već mirna znanstvena i stručna rečenica i ruka koju posjeduje institucija poput Filozofskog fakulteta u Osijeku. Kada tome pridodamo i stručni kadar koji se nalazi i u Zagrebu, u ministarstvima i na Filozofskom fakultetu, onda nema straha. Ono što je potrebno učiniti u ovim trenucima, koji zaista mogu biti presudni, je upravo organizirati jedan znanstveni simpozij u kojem će se sve karte otvoriti. I tada nema straha«, kazao je Trojan.

Otvorenju izložbe nazočili su i predstavnici Generalnog konzulata RH u Subotici, Hrvatskog nacionalnog vijeća, Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama, Grada Subotice i NIU *Hrvatska riječ*.

Dio nematerijalne baštine iz više područja dočarali su uživo kroz glazbu i pjesmu, te odjeveni u nošnju, tamburaši i vokalne solistice HGU *Festival bunjevački pisama iz Subotice*.

Likovni postav i grafički dizajn izložbe potpisuje mr. **Darko Vuković**. Nakon Subotice, izložba će biti predstavljena i u drugim mjestima u Srbiji.

D. Bašić Palković

Od starijih se uči – i dobro i zlo

Samo dva tjedna ranije ova je stranica bila posvećena temi lijepog ponašanja, a motiv za to bili su očiti primjeri djece u Daruvaru i stanovnika tog grada općenito. U svom ushićenju zbog najjednostavnijih oblika iskazivanja lijepoga odgoja djece autor toga teksta – isti koji ga i sada potpisuje – sjetio se i primjera u obližnjim Ásotthalomu i Tompi, prisjećajući se da je isto čuo i u selima oko Subotice. Tema lijepog odgoja mladih, naslovljena s *Pluskvamperfekt – déjà vu*, tako je postala jednom vrstom »bijeke vrane« u svakodnevnom bontonu, a dozu crnila dao joj je jedino zaključak: »Problem je, međutim, u tome što se odjek lijepog ponašanja sve slabije čuje, jer ga je svojim neukusom i primitivizmom nadjačala galama neodgojenih i sve agresivnijih mladih u gradu, koji, na žalost, nisu ni imali priliku upoznati nešto bolje. Jer, ako ćemo pravo, u svom najbližem okruženju ni nemaju od koga«.

Samo nekoliko dana nakon toga dva bestijalna primjera – jedan u Trsteniku, drugi u Subotici – uzdrmali su domaću javnost do razine da se sada njima bave oni koji su to već odavno i trebali: vrh države. Izmicanje stolca profesorici, uz razdragano odobravanje vršnjaka, i grupni napad djece na učenika u subotičkoj Osnovnoj školi *Sonja Marinković* odjednom su postali tema broj jedan za Ministarstvo prosvjete koje ovih dana, a najkasnije do 20. prosinca, najavljuje nove mjere za prevenciju i suzbijanje nasilja u školama čija je eskalacija i do sada bila vidljiva i golim okom za sve osim za to isto ministarstvo. Za gašenje tog požara – koji prijeto već i samim temeljima (odgojno-) obrazovnih ustanova – ministar prosvjete **Branko Ružić** promptno je formirao radnu grupu koja će okupiti »sve relevantne aktere«: stručnjake za borbu protiv nasilja, psihologe i pedagoge, predstavnike resornog ministarstva, prosvjetnih sindikata, ravnatelja škola i udruga roditelja, a koji će imati samo jedan cilj: spriječiti razbuktalo nasilje među vršnjacima u školama. Ističući kako »idealnog rješenja nema«, Ružić je za *Politiku* rekao da

će prevencija biti pojačana, ne isključujući ni mogućnost pooštavanja sankcija »u odnosu na pravni okvir koji već postoji«.

Javnosti – a napose ravnateljima, nastavnicima i roditeljima čija djeca idu u školu – bit će zacijelo posebno zanimljivo upoznati se s mjerama koje će radna grupa (do) 20. prosinca izraditi, napose ako se one usporede s već postojećima, a koje očito ne daju pozitivne rezultate. Pokazalo se, naime, na primjerima škola u Trsteniku i Subotici (i mnogih drugih prije njih) da nijedna od tri postojeće razine mjera koje su obrazovnim ustanovama na raspolaganju nisu dovoljne za sprječavanje vršnjačkog nasilja, pa čak niti angažiranje školskih policajaca koji su na tom poslu s istim ciljem.

A što ako se pokazalo nešto drugo? Što ako se pokazalo recimo ono na što je ukazivao otac napadnutog učenika u Osnovnoj školi *Sonja Marinković* u Subotici, a tiče se činjenice da mu je dijete godinama trpjelo što tjelesno što verbalno nasilje? Koja je onda karmika pukla u lancu postojećih mjera za prevenciju nasilja u školi: ona najniža, na relaciji odjeljenski starješina – roditelj; ona koja uz to uključuje i angažiranje pedagoga, psihologa, ravnatelja i tima za zaštitu ili ona najviša, gdje se već uključuju i »nadležna tijela, organizacije i službe« (Centar za socijalni rad, zdravstvena služba i policija)?

Ukoliko će donijeti pozitivne pomake, najavljene mjere Ministarstva prosvjete i više su nego potrebne i dobrodošle. Ali, za njihovu djelotvornost jedini ispravni recept je njihova primjena, i to počevši od već postojeće najniže razine prevencije nasilja: razgovor odjeljenskog starješine i roditelja kom će prethoditi praćenje odnosa među učenicima, uočavanje problema i na koncu suočavanje s njim.

Čak i da se, mimo vjerovanja ministra Ružića, mjere radne grupe približe »idealnom rješenju« one će biti tek čista zakrpa na posve zaprljanom tepihu kojim hodi ovo društvo i ispod koga gura svu prljavštinu na svim ostalim razinama na kojima obitava. Pod taj tepih se, naime, guraju sav prostački rječnik i ponašanje zastupnika u Skupštini Srbije, afere članova Vlade, bolesnici u tv studijima koji iz dana u dan nekažnjeno šire viruse mržnje svih fela, čovjekolike mase koje na stadionima i u dvoranama zbornski navijaju za nož, žicu i Srebrenicu... Dok istodobno roditelji – poput publike u rimskoj areni – zavaljeni u fotelji gledaju te borbe i uživaju u njima, nesvjesni da se i sami pretvaraju u gladijatore. A djeca to od najranije dobi gledaju. I uče od starijih.

Z. R.

Večer ikavice u Stanišiću

Ikavica u riči i pismi

**Na večeri ikavice u Stanišiću sudjelovali su kazivači i pjevači
bunjevačke, šokačke, ličke i dalmatinske ikavice**

Književno-pjevačka večer »Ikavica – govor hercegovačkih, dalmatinskih, ličkih, bosanskih, šokačkih i bunjevačkih Hrvata« jedina je manifestacija u Vojvodini koja, osim bunjevačke i šokačke, u programu predstavlja i ikavicu dalmatinskih, hercegovačkih i ličkih Hrvata. Tako je bilo i ove godine na 13. *Večeri ikavice* koja je u organizaciji Hrvatskog kulturnog društva *Vladimir Nazor* održana u Stanišiću u subotu, 26. studenoga.

Hercegovački bećarac, šaljiva priča o ljubomornoj Kati

Hrvatskoj, jer u udrugama koje nam dolaze iz Hrvatske ima i novinara. Tako se širi glas o nama«, kaže predsjednik HKD-a **Vladimir Nazor Ivan Karan**.

Solinjani u Stanišiću

Gosti večeri ikavice drugu godinu za redom bili su članovi Udruge *Solinjani* iz Solina, koji su sudjelovali u bloku dalmatinske ikavice, a za sve sudionike i goste pripremili su i slane i slatke delicije svog kraja. »Splitko-dalmatinska županija je pokrovitelj ove manifestacije, pa ujedno predstavljamo i našu županiju i grad Solin. Bavimo se kulturnim naslijeđem i kulturnim običajima Solina i Dalmacije općenito«, kaže predsjednica Udruge *Solinjani* **Hela Milišić**.

»Radimo puno zanimljivih događanja na području grada Solina. Naša manifestacija *Solinjski lonac – što su jeli naši stari* je dobitnik priznanja za kreativnost, ali tu su i brojna druga događanja koja organiziramo ne samo unutar grada Solina već ih predstavljamo i u drugim sredinama, pa smo tako stigli i do Stanišića«, kaže direktorica Turističke zajednice grada Solina **Jelena Stupalo**.

»Večeras su se u Stanišiću čula naša tradicionalna glazbala dvojnice, usna harmonika, cintara,

iz Bajmaka, sjećanje na Solin kojeg više nema ili tužna priča o prodanoj viri imaju nešto zajedničko – ikavicu. Bila ona bunjevačka, šokačka, dalmatinska, hercegovačka ili lička. Upravo vođeni željom da na ovim prostorima afirmiraju i ikavicu drugih subetničkih hrvatskih skupina, a ne samo bunjevačku i šokačku, članovi hrvatske udruge u Stanišiću osmislili su prije 13 godina *Večer ikavice*.

»O nama Hrvatima koji nismo iz bunjevačke i šokačke skupine malo se zna, a u Vojvodini ima i Dalmatinaca i Hercegovaca. Zato smo odlučili osmisliti program u kome bi se čula i dalmatinska i hercegovačka ikavica, zatim lička. Jedino nam još nedostaje bosanska ikavica. Večeras se čula i bunjevačka, i šokačka, i hercegovačka ikavica, a najviše prostora dobila je dalmatinska ikavica, jer ipak smo mi domaćini. Najvjerniji gosti su nam *Kraljice Bodroga* iz Monoštoru kojima je ovo bilo deseto sudjelovanje na našoj manifestaciji. Sastav *Sinovi Hercegovine* šesti je puta u Stanišiću. Udruge iz Solina i Obrovca Sinjskog su drugi puta ovdje. O našoj manifestaciji opširno pišu i mediji u

i njastarije glazbalo koje su koristili pastiri ćurlik«, kaže predsjednik KUD-a *Kamen bukvica* iz Benkovca **Marjan Kamber**.

O(p)stalo samo nekoliko stotina Hrvata

Dan prije *Večeri ikavice* HKD *Vladimir Nazor* obilježio je obljetnicu kolonizacije Hrvata u Bačku. Ivan Karan podsjetio je na odluku tadašnje vlasti na osnovu koje je organizirana savezna kolonizacija stanovništva iz Dalmacije i Hercegovine, nešto malo iz Bosne.

»Obilježavanje ovog značajnog datuma započeli smo značajnim predavanjima, koja je držao dr. sc. **Mario Bara**, koji je tada radio na Katoličkom sveučilištu u Zagrebu. Nakon toga smo preuzeli mi iz udruge i sami smo govorili o kolonizaciji. Imamo odličnu suradnju s Kulturnim središtem grada Sinja. Upravo iz Sinja je najveći broj Dalmatinaca koji su naseljeni u Vojvodini. A najveći broj Hrvata iz Stanišića, koji su se devedesetih vraćali u Hrvatsku, vratio se u Cetinjsku krajinu«, kazao je Karan.

Kako je istaknuo, ovo nije proslava kolonizacije već obilježavanje, jer je veći broj Hrvata koji su dolazili ovamo bio razočaran.

»S njima je izvršena manipulacija od strane tadašnje vlasti. Jedno im je pričano, a kada su došli ovamo vidjeli su da to nije isto kao u priči. Bilo je puno zemlje za obraditi, na šta nisu navikli. Mnogo blata i vlage, a i ishrana im je bila neadekvatna, pa je mnogo njih poumiralo od tuberkuloze. Mnogi su se odmah vratili, a neki su čekali 20 godina kako bi postali vlasnici zemlje. Nisu ispunjeni planovi kolonizacije oko broja dolaska. Došao je nešto manji broj kolonista nego što je planirano. U Riđicu i Stanišić došlo je oko 5.500 Hrvata i nešto malo više Srba, a tu je bilo i kolonista iz Makedonije, uglavnom Srba. Ali Hrvata je najviše naseljeno u Stanišić i Riđicu, ne-

što manje u Sombor, Sivac... Nekoliko stotina se vratilo već naredne godine, uglavnom su to bili primorci, kojima je bilo baš teško prilagođavanje. Broj se smanjivao i u Stanišiću i Riđici, neki su se vraćali, neki pomjerali dalje, prema Beogradu, tako da je po posljednjem popisu bilo tisuću i sto Hrvata. Poslije *Oluje* iz sela je protjerano 750 Hrvata. Imali smo 350 Hrvata 2001. i 2002 godine. Sada još nisu izašli rezultati popisa, ali vjerujem da to neće biti brojka na koju smo ponosni«, pesimist je Karan.

Osim Splitko-dalmatinske županije, *Večer ikavice* u Stanišiću organizirana je uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, gradova Sinj i Solin, Ministarstva kulture Srbije, Pokrajinskog tajništava za kulturu i Pokrajinskog tajništava za obrazovanje i nacionalne manjine.

Z. V.

Baština i identitet u Hrvatskoj čitaonici Fischer u Surčinu

Čuvari baštine

»Želja nam je da se kao muzejska ustanova povežemo s različitim udrugama i institucijama izvan Hrvatske, da im budemo potpora i da se zajednički bavimo temama koje su slične za stanovnike u određenim sredinama«, istaknula je Željka Jelavić

U Hrvatskoj čitaonici Fischer u Surčinu 25. studenoga održano je predavanje *Baština i identitet*. Muzejska savjetnica, voditeljica muzejske edukacije Etnografskog muzeja u Zagrebu **Željka Jelavić** govorila je o Etnografskom muzeju, kulturnim identitetima i njihovim sastavnicama, tradiciji, baštini i njezinoj zaštiti, te o modalitetima uključivanja različitih generacija hrvatske zajednice u Surčinu u arhiviranju i održavanju kulturnog naslijeđa. Također, dogovoren je nastavak i produbljivanje suradnje muzeja i udruge Fischer u cilju povezivanja Hrvata iz Srbije s Hrvatima u Hrvatskoj i međusobnog predstavljanja kulturne baštine.

Do suradnje Etnografskog muzeja iz Zagreba i Hrvatske čitaonice Fischer došlo je zahvaljujući **Ani Naglić** iz Surčina, koja je pozvala muzejsku savjetnicu Jelavić da posjeti Surčin.

»Želja nam je da se kao muzejska ustanova povežemo s različitim udrugama i institucijama izvan Hrvatske u smislu toga da im budemo podrška i da zajednički rješavamo neke teme koje su slične za stanovnike u određenim sredinama. Nadam se da ćemo se još čvršće povezati sa zajednicom Hrvata u Surčinu i da ćemo iznjediti i neke zajedničke buduće suradnje. Jako je bitno da se razmjenjuju informacije i riječi o tome kako žive Hrvati izvan Hrvatske i kako se oni nose s različitim temama i problemima u svojim sredinama. Vjerujem da će onda i ovakve aktivnosti, poput povezivanja čitaonica, društava koji njeguju baštinu Hrvata i onih koji njeguju baštinu s institucijama u Hrvatskoj, sigurno pridonijeti širenju te suradnje i međusobnom povezivanju«, kazala je Jelavić.

Kroz rad tri sekcije: kreativne, literarne i glazbene, Hrvatska čitaonica Fischer nastoji prezentirati kulturnu baštinu surčinskih Hrvata, pa očekuju kako će suradnja s Etnografskim muzejom biti veliki pomak u njihovim naporima u čuvanju kulturne baštine.

»Krenuli smo sa starim fotografijama, s igrokazima u kojima prikazujemo naše običaje, s vezom i raznim aktivnostima i htjeli smo vidjeti što možemo učiniti da moderniziramo i poboljšamo naš rad«, kazala je predsjednica udruge Katica Naglić i dodala da je danas jako izazovno sačuvati kulturnu baštinu.

»Kada kažemo kulturna baština, onda uvijek imamo polemiku šta je to kulturna baština konkretno u Surčinu. Mi smo stoljećima isprepleteni s drugim narodima koji žive na ovim prostorima. Bilo je potrebno pažljivo oda-

brati što je to što karakterizira kulturnu baštinu Hrvata i to prikazati u sredini u kojoj živimo, kao i u Hrvatskoj, kako bi i oni vidjeli kako mi ovdje živimo, koja nam je kulturna baština, kako se trudimo očuvati kontakt sa sobom u zajednici, s matičnom državom i s državom u kojoj živimo. Nadamo se produžetku suradnje s muzejom iz Zagreba i realiziranju zajedničkih projekata«, kazala je Naglić.

Nakon predavanja muzejska savjetnica je odgovarala na pitanja članova surčinske udruge. Najveći broj pitanja odnosio se na čuvanje i održavanje narodnih nošnji, ručnih radova i preventivne zaštite starog tekstila. Također, pohvalila je rad udruge zbog digitaliziranja fotografija. Na kraju je dogovoren uzvratni posjet članova Hrvatske čitaonice Fischer Etnografskom muzeju u Zagrebu.

Predavanje *Baština i identitet* održano je pod pokroviteljstvom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

S. D.

Adventski vašar u Somboru

U prostorijama Hrvatskog doma u Somboru u subotu, 26. studenoga, priređen je Adventski vašar. Sudjelovalo je oko 30 izlagača koji su predstavili svoje radove inspirirane predstojećim praznicima.

Za izradu ukrasa, božićnih jaslca, božićnih čestitki, advetskog vijenca korišteni su različiti materijali, ali ideja i kreativnosti nije manjkalo, pa su izloženi radovi bili prava unikatna umjetnička djela. Nisu izostali ni tradicionalni praznični kolačići i božićnjaci.

Adventski vašar organizirale su udruge nacionalnih manjina u Somboru, a potporu ovom projektu dao je i Grad Sombor. Vašaru su prethodile četiri radionice na kojima su izrađivani ukrasi za bor, čestitke od slame, medenjaci i božićni kolač – božićnjak.

Želja organizatora je da se Adventski vašar uvrsti u zimsku turističku ponudu Grada Sombora.

Saša Petrović, profesor tjelesnog odgoja

Trkač prijateljstva

Profesor tjelesnog odgoja **Saša Petrović** (1978.) živi i radi u Paraćinu. Svojevremeno je trenirao vaterpolo i radio kao vaterpolo trener, a danas se rekreativno bavi trčanjem. Kako sam kaže: »Sve vrijeme trudio sam se trenirati jer sam u treningu pronašao odličan put koji mi omogućuje održavati zdravlje, brinuti o svom izgledu i davati dobar primjer drugima«. Sudjelovanjem na utrkama u Zadru i Šibeniku pokazao je svima na ovim prostorima kako sport ne poznaje granice, a da prijateljstvo i suradnja među susjedima moraju biti prioritet. U kraćem razgovoru pokušali smo saznati više o njegovom sportskom entuzijazmu.

Kako vidite svoju pedagošku misiju u radu s mladima?

Trenutačno radim u tri škole (dvije srednje i jedna osnovna) pa tako imam tu čast i zadovoljstvo svojim učenicima prenositi zdrave navike kroz pozitivan odnos prema životu. Paraćin je mali grad obiteljskih ljudi gdje su djeca na prvom mjestu i svi mi prosvjetni radnici u našoj maloj zajednici vodimo računa o tome u radu s mladima.

Moj minuli rad upravo je paradigma pedagogije u službi stvaranja zdravog, dobrog i kvalitetnog čovjeka. Trudim se svojim učenicima prenijeti poruku kako je redovito vježbanje put ka zdravlju, a zdravo tijelo najbolja osnova zdravoga uma.

Što je za Vas trčanje kojim se godinama rekreativno bavite?

S obzirom na prirodu svoga posla, mogao bih reći kako se trčanjem bavim oduvijek, a tu naviku svesrdno potenciram i kod svojih učenika. Paraćin je veoma lijepo smješten u podnožju planina Juhor, Baba i obroncima južnog Kučaja, a u blizini je i glasovita planina Rtanj. Dakle, teren je idealan za trčanje i samo se treba odlučiti na koju stranu krenuti. Također, opće su poznati benefiti trčanja koji se ispoljavaju u vidu boljeg raspoloženja (lučenje endorfina, tzv. hormona sreće), smanjenja stresa te održavanja dobre tjelesne kondicije. Najbliža trkačka disciplina mi je polumaraton (21 km), pa sukladno potrebama odgovarajuće pripreme i pristupam svakodnevnim treninzima. Odgovaraju mi promjene ritma i tempa tijekom utrke, a moj savjet svakom trkaču je da ništa ne forsira pretjerano i sam prema svojim mogućnostima opredijeli se za svoju kilometarsku dužinu.

Medijski su praćeni Vaši odlasci u Zadar a potom, godinu dana kasnije, u Šibenik. Kako ste došli na ideju da sudjelujete u ovim utrkama?

Budući da sam posljednjih nekoliko godina boravio u Hrvatskoj, bilo turistički bilo na proputovanju, ono što sam tamo doživio bilo je upravo obrnuto od predrasuda s kojima sam se susretao u vjerojatno pogrešnom društvu. Dočekalo me je gostoprimstvo, ljubaznost i neskrivena simpatija mojih domaćina na svakom koraku. Uz obvezno pitanje, od Dubrovnika preko Splita i Rijeke pa do Pule: »Registracija PN – Pančevo?«. Kada bi čuli Paraćin, obvezno bi se otvarala tema Juge i čuvene autoceste E 75 na kojoj se, u centralnoj Srbiji, nalazi Paraćin. Sve je ovo bio dobar uvod u moju davnašnju želju i viziju da suradnja i korektan dobrosusjedski odnos među narodima u regiji moraju biti prioritet. Na to su me uvijek poticala sjećanja iz djetinjstva koje sam tokom ljetnih raspusta provodio s roditeljima u Dalmaciji, na potezu Makarska – Brela – Tučepi – Baška Voda. Sjećam sam se i svoje bake i djeda kako su mi prepričavali svoj odmor u Zadru, neke 1989. godine. Praveći plan za svoj sljedeći polumaraton, u kalendaru sam vidio da je po rasporedu »Mali maraton Nin – Zadar 2021«. Sve ovo gore navedeno plus Međunarodni dan ljudskih prava rodili su ideju za idealnu priliku promoviranja ideje jednakosti i ravnopravnosti u ovom prelijepom gradu.

Približite nam malo Vaš osobni doživljaj sudjelovanja u ovim utrkama?

Moje sudjelovanje na utrci dobilo je na težini budući da sam bio jedini natjecatelj iz Srbije, i to upravo na mjestu za koje su vezane predrasude. Ogromnu pomoć sam dobio od lokalnih medija, kako u samom Zadru tako i u Paraćinu, a gostovanjem na televiziji s nacionalnom frekvencijom u emisiji (TV Prva, 150 minuta) dodatno sam osigurao kredibilitet ovoj priči. Poruka jednakosti i ravnopravnosti gdje je čovjek na prvome mjestu poslana je cijeloj regiji, a Zadrani su svojim gostoprimstvom dali tome potporu. Moment kada utrčavam u cilj koji je bio u centru starog grada, a organizator glasno čita moje ime: »Saša Petrović iz Paraćina, Srbija«, a reakcija mase ljudi je aplauz! »Dražanova četvorka & šibenskih deset« su utrka za koju su riječi suviše. Dok se ne doživi razmjena energije sa Šibenčanima na dan 22. listopada, na rođendan »Kapetana«, teško je to riječima opisati. Cijeli grad je u tim danima u stihu pjesme *Život leti, kapetane*. Nisam još sreo grad koji se s toliko poštovanja odnosi prema svom

Nakon svega, kako biste objedinili svoje dojmove sudjelovanja na utrkama u dva znamenita primorska hrvatska grada?

Ono što sam dobio kao povratnu informaciju nakon obnarodovanja ovih aktivnosti putem medija, bilo u Hrvatskoj bilo u Srbiji ili na samom lokalu (Paraćin), jest velika podrška običnih ljudi, susjeda, prijatelja, kolega... bilo kroz komentare na društvenim mrežama, bilo kroz neposredan kontakt. Dakle, reakcija naroda je odlična. Običan narod sam pokazuje u kom smjeru razmišlja neopтереćen predrasudama, a što je vrlo važno: u smjeru građenja veza i konekcija u regiji. Sve ove aktivnosti nisu ostale nezapažene ni u lokalnoj samoupravi. Bio sam jedan od nagrađenih povodom Dana općine, a tzv. Septembarska nagrada je za mene velika čast jer je upravo Paraćin grad odakle kreću moje aktivnosti i odakle dolazim.

D. P.

sugrađaninu. Puno je raznih manifestacija čiji je vrhunac ulična utrka u čast **Dražena Petrovića**. Osim toga, svojim sudjelovanjem sam upotpunio prošlogodišnji projekt u Zadru i pojačao konekciju naroda u regiji kroz neke li-

Gospodarstvenici (CXXV.)

Proslave i događaji ovjekovječeni fotografijom

U lipnju ove godine ovaj dvadesettrogodišnji fotograf iz Slankamena otvorio je svoju firmu Foto Peka. Rođendani i krštenja trenutno su najzastupljeniji događaji koje fotografira i snima

Mladi gospodarstvenici danas se umjesto poljoprivrede i drugih »tradicionalnih« djelatnosti često ostvaruju u polju digitalnog i računalnog svijeta. Na putu k ostvarenju takvih ideja često nailaze na različite prepreke i izazove, pa je potpora obitelji i šire zajednice za njih vrlo važna. U ovom broju vam donosimo priču o **Darku Peki**, mladom fotografu iz Starog Slankamena.

Od hobija do firme

Darko Peka svoju ljubav i interes prema fotografiji gaji još od ranog djetinjstva. Ta se naklonost i ljubav postupno razvijala kako bi s Darkovih 17 godina sazrela, te uz pomoć poznanika i prijatelja on uspijeva napraviti svoje prve ozbiljne korake u ovom poslu. U lipnju ove godine, uz podršku subvencija Pokrajinske vlade, ovaj mladi sada dvadesetogodišnji fotograf otvara svoju firmu *Foto*

Peka te počinje raditi kao gospodarstvenik. Darko ističe kako je njegova cijela obitelj dio ove novoosnovane firme, te uz međusobnu potporu ostvaruju zajedničke ciljeve. Otac i sestra, zajedno s Darkom, odlaze na proslave i pomažu mu oko fotografiranja i snimanja.

»Nekako bih mogao reći da nam je ovo obiteljski biznis, otac i sestra mi pomažu što više mogu, jer jedan čovjek nikada ne može uraditi kao troje. Mama nas uvijek nestrpljivo čeka doma, iako to zna biti duboko u noć«, priča Darko.

Trendovi

U početku nije sve bilo lako. Darko se prisjeća kako je prvo radio koristeći amatersku opremu, te s godinama svojim trudom i radom uspijeva nabaviti bolji i kvalitetiji fotoaparati i kameru. Međutim, ni danas se tu ne zaustav-

lja jer svakim danom tehnika napreduje, te je neophodno nabavljati nove modele i novu opremu kako bi se zadovoljili standardi tržišta. Rođendani i krštenja trenutačno su najzastupljeniji događaji koje Darko fotografira i snima. Osim toga, radi i snimanja folklornih nastupa, crkvenih blagdana, te obiteljskih proslava krštenja, krizmanja i prvih pričesti. Također, tu su i angažmani u njegovoj bivšoj osnovnoj školi gdje se rado odazove na važne proslave, mature itd. U svojoj župi također snima mise uoči Božića, Uskrsa i drugih velikih blagdana, te svojim volonterskim radom pridonosi medijskom pokriću važnih događaja u cijeloj Srijemskoj biskupiji. Posebno uz pomoć fotoaparata voli uvijek objektivirati surete katoličke mladeži koje se svake godine održavaju u drugoj župi.

Ostali događaji koje ste preko Darkovog objektiva mogli pratiti jesu i tradicionalno pokladno jahanje konja u sklopu *Golubinačkih mačkara*. Rad na ovakvim proslavama i događajima pridonosi mu posebno zadovoljstvo, jer fotografski posao jest zabilježiti ove radosne trenutke za druge.

»Uvijek je radosno slikati na veseljima kada s ljudima dijeliš njihovu sreću. Također volim reći kako sam uvijek bio pristalica izrađene fotografije na papiru, jer u biti to je uspomena, a ne slika na mobitelu koja u sekundi može nestati«, objašnjava Darko.

Tijekom godine Darkova kamera najviše ima posla oko vjenčanja, rođendana i krštenja, a zanimljivo je napomenuti kako sada pred kraj godine najtraženija postaju

Nagrada

Prošlog tjedna Peka je osvojio drugo mjesto na foto natječaju »Jesen u mom sokaku«, koji je organizirala Turistička organizacija Općine Inđija.

novogodišnja slikanja. Tada roditelji najčešće obučeni u božićne ili novogodišnje džempere zajedno sa svojom djecom pokraj bora ili ukrasnog kamina u studiju žele napraviti nekoliko lijepih fotografija. Tada se radni dani kreću puniti novim terminima za slikanje, a fotografima poput Darka radno vrijeme je od ujutru do navečer.

Pozicioniranje na tržištu

Iako je konkurencija u fotografskom poslu velika, ipak se odabira i cijeni kvaliteta. Darko tvrdi da se kvaliteta u poslu itekako prepozna od mušterija i da je to ujedno i najbolji marketing. Svoju firmu i usluge Darko promovira preko društvenih mreža Facebook i Instagram, ali, kako kaže, najviše ga veseli preporuka ljudi koji su zadovoljni njegovim radom:

»Preporuka ljudi jako znači i najveseliji sam kada čujem: 'nama te je preporučila ta i ta obitelj'. Naravno poznavajući ljude koji su dali preporuku, siguran sam da je posao urađen kako treba«.

Trenutačno najveće prepreke u poslovanju su poskupljenje foto opreme, te cijena usluga i izrada fotografija. Mladi gospodarstvenici, kao i Darko, nadaju se da će buduće subvencije pomoći oko ovakvih prepreka te da će financijski biti mnogo lakše obnavljati fotografsku opremu i strojeve za izradu fotografija.

Rodno mjesto kao inspiracija

Iako je samo pet godina u ovom poslu, Darko i dalje uči, usavršava svoja znanja te hrabro postavlja nove ciljeve za budućnost. Pored njegove ljubavi za fotografiju u svom srcu gaji i veliku naklonost prema svome rodnom mjestu – Starom Slankamenu. Žitna polja, beskrajna ravnica i Dunav su oduvijek bili inspirativni pejzaži Darkovom oku. U nekom narednom razdoblju on se nada kako će proširiti svoju firmu u kojoj će moći imati nekoliko zaposlenih. Tada će ujedno kroz svoj rad biti u mogućnosti promovirati svoje rodno mjesto i ljepotu koju skrivaju srijemske ravnice.

Veliki broj mladih interesira se za ovakvu vrstu posla. Kakav savjet i preporuku Darko ima za one koji se odluče krenuti ovim putem?

»Da biste stigli do cilja ima mnogo stepenika. Taman mislite da ste završili i popeli se na drugu stepenicu, stiže i treća. No, preko svega toga gradite sebe i svoje ime. Jer kako je jedan kantautor rekao: 'Lako je živjeti od stare slave, trebaš imati tu staru slavu da bi živio od nje'. Nemojte forsirati i brzati u poslu, samo polako, a vrijeme će pokazati svoje«, savjetuje Darko.

Kada ima slobodnog vremena, ovaj mladi Slankamenac voli otići na svoj salaš s kojeg se pruža predivni pogled na Frušku goru i toranj župne crkve. To je mjesto na kome se, prema njegovim riječima, skuplja snaga za daljnji rad i dobijaju ideje za neke nove poslove i nova ostvarenja.

Sara Žurovski

ZKVH na Danu Miloša Crnjanskog u Novom Sadu

NOVI SAD – Kulturni centar Vojvodine *Miloš Crnjanski* obilježio je u utorak, 29. studenoga, dan **Miloša Crnjanskog** programom »Note Crnjanskog«. Glazbene točke skladane na stihove Miloša Crnjanskog izveo je **Nemanja Nešić**, a otvorena je i izložba »Apoteza Miloša Crnjanskog«. Svečanom programu prethodio je sastanak ravnatelja kulturnih centara u Vojvodini. Programu i sastanku prisustvovala je i v. d. ravnateljice ZKVH-a **Katarina Čeliković**. Kako navodi, bila je ovo prigoda za uspostavljanje novih kontakata, razmjenu iskustava i razgovor o perspektivama nove suradnje.

Školska razina kviza Mreža čitanja

SUBOTICA – »U mreži različitosti« tema je ovogodišnjeg kviza za poticanje čitanja i kreativnosti *Mreža čitanja* za srednje škole koji organizira Hrvatska mreža školskih knjižničara, a u Subotici ga provodi Gradska knjižnica Subotica u suradnji s NIU *Hrvatska riječ*. Natjecanje se sastoji iz dva dijela: kviza znanja i prezentacije multimedijalnog uratka, a u njemu sudjeluju učenici koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku u Gimnaziji *Svetozar Marković*, Politehničkoj i Medicinskoj srednjoj školi. Tijekom školske 2022./23. godine bit će održane tri razine natjecanja, a potrebno je pročitati sljedeće naslove: **Jelena Kastaneti: Živjeti**; **Leigh Bardugo: Šest vrana** i **Miro Morović: Voštani princ**. U srijedu je održana školska razina kviza, a realizirana je online, diljem Hrvatske i u Subotici.

B. I.

Godišnji koncert Jelačića

NOVI SAD – Godišnji koncert HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina bit će održan večeras (petak, 2. prosinca) u amfiteatru novosadskog SPENS-a, s početkom u 18 sati. Na koncertu će nastupiti svi glazbeni odjeli udruge, a specijalni gost bit će KUD *Gradići* iz Velike Gorice (Hrvatska).

Božićna izložba u Tavankutu

TAVANKUT – Božićna izložba u Tavankutu bit će otvorena večeras (petak, 2. prosinca) u Galeriji Prve kolonije naive u tehnici slame. Otvorenje je u 18 sati. Bit će izloženi božićni kolači – božićnjaci i prigodni ukrasi i čestitke od slame. Organizatori su HKPD *Matija Gubec* i spomenuta Galerija.

Godišnji koncert Nazora

SOMBOR – Godišnji koncert HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora bit će održan u subotu, 3. prosinca, u Hrvatskom domu. Na koncertu će biti prikazan rad sekcija i aktivnosti u Društvu tijekom protekle godine. Ujedno, bit će obilježeno 86 godina od osnutka udruge. Program počinje u 19.30 sati, a ulaz je besplatan.

Godišnji koncert HKUPD-a Stanislav Preprek

NOVI SAD – Godišnji koncert HKUPD-a *Stanislav Preprek*, kojim ujedno slave i desetu obljetnicu rada njihove Ženske pjevačke skupine, bit će održan sutra (subota, 3. prosinca) od 19 sati u Malom amfiteatru Sportskog i poslovnog centra Vojvodina (SPENS) u Novom Sadu. Kako se najavljuje, u skladu s obljetnicom i program je ove godine posebno bogat. Za one koji nisu u prilici nazočiti, snimka koncerta bit će postavljena na YouTube kanalu udruge.

Godišnji koncert HKC-a Bunjevačko kolo

SUBOTICA – Godišnji koncert izvođačkog ansambla HKC-a *Bunjevačko kolo* pod naslovom *Memento 2* bit će održan u dva termina: 12. i 13. prosinca u Velikoj dvorani Centra. Početak je u 20 sati. Cijena ulaznice je 400 dinara. Ulaznice se mogu kupiti u HKC-u: od 8 do 12 sati u uredu Centra, a od 18 do 22 sata u dvorani Centra. Rezervacija ulaznica moguća je na telefon 024/556-898.

Poziv za slanje rukopisa

Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice poziva književne autore i autorice iz Srbije koji stvaraju na standardnom hrvatskom jeziku ili na dijalektalnim govorima Hrvata da šalju svoje neobjavljene rukopise radi njihove moguće objave u idućoj, 2023. godini. Rukopise je potrebno poslati u elektroničkom obliku na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs. Rok za slanje rukopisa je do 31. prosinca 2022. godine.

O uvrštanju nekog od rukopisa u nakladnički plan za 2023. odlučivat će Nakladničko vijeće. Prispjeli rukopisi se ne vraćaju autorima.

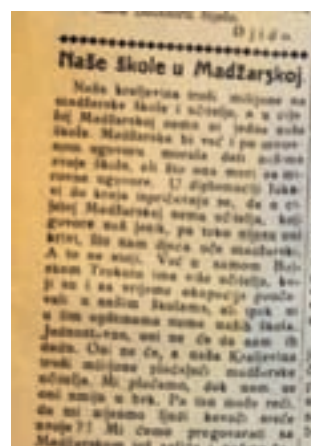
Crtica iz mladosti hrvatskih prvaka, nebriga vlasti za Bajski trokut

26. studenoga 1940. — *Hrvatski dnevnik* piše da je 24. studenoga širi radni odbor Hrvatske seljačke stranke za Bačku i Baranju održao u Hrvatskom domu u Somboru konferenciju, kojoj su prisustvovali ministar **Bariša Smoljan**, senator **Josip Vuković Đido**, **Jerko Zlatarić**, **Grga Vuković**, te predstavnici kotarskih organizacija.

27. studenoga 1918. — *Neven* donosi crticu iz mladosti hrvatskih prvaka Subotice: **Bene i Vranje Sudarevića**, **Stipana Matijevića**, **Ivana Budinčevića**, **Stipana Vojnića** i **Luke Pleskovića**. Člankopisac (**Đurko**) bio je prijatelj obitelji Sudarević. Mater Bene i Vranje Sudarevića žalila mu se na njene sinove i njihove drugove: »Oni uvijek madžaraju, pa ja ništa ne razumim, nego sidim tu,

»Prošloga ponedjeljka 11 o. mj. imalo je pet hiljada subotičkih Hrvata i Srba veličajnu skupštinu u ljetnoj dvorani hotela Hungarije. Skupštinu je pohodilo mnoštvo činovnika i inteligenata, a zborovali su zapravo subotički gazde... Ističemo da Bácsmegyei Napló Hrvate konstantno nazivlje Bunjevcima... Mi smo njihovo vijeće nazvali hrvatsko-srpskim, premda se ono nazivlje bunjevačko-srpskim. Držimo da im time nijesmo ništa krivo učinili«.

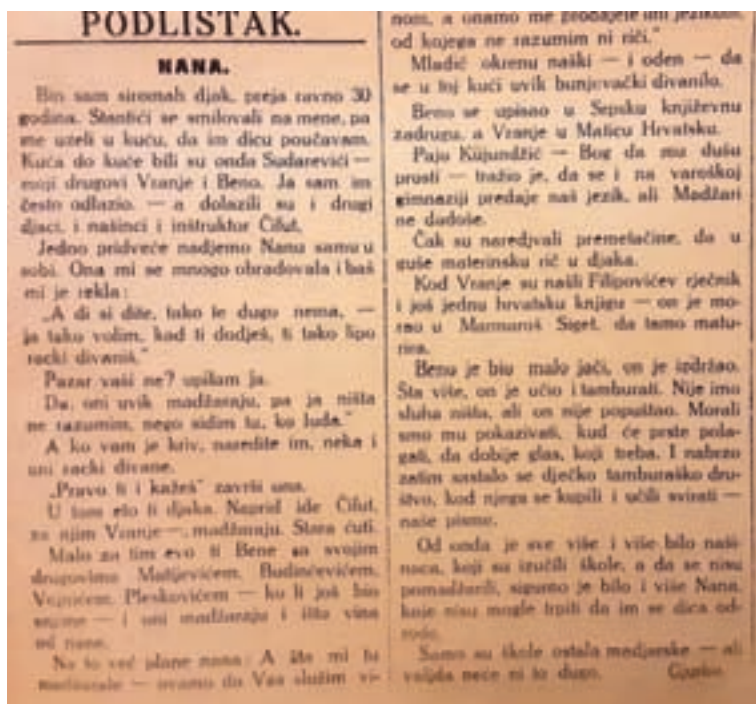
29. studenoga 1921. — *Neven* donosi članak **Josipa Vukovića Đide**, koji negoduje zbog nebrige beogradskih vlasti prema jugoslavenskom pučanstvu Bajskog trokuta. Također podsjeća da Kraljevina SHS »troši milijone na madžarske škole i učitelje, a u cijeloj Madžarskoj nema ni jedne naše škole«. »Mi plaćamo, dok nam se oni smiju u brk«, konstatira člankopisac.

30. studenoga 2001. — *Subotičke novine* (**Zlatko Romić**) pišu o izložbi **Stipana Šabića**, koja je otvorena 26. studenoga u *Likovnom susretu*. Priređivač ove retrospektivne izložbe bio je Likovni odjel Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo*. Petu po redu samostalnu izložbu Šabićevih radova podržali su Skupština općine, Gradski muzej i galerija *Likovni susret*.

1. prosinca 1939. — *Neven* u svom uvodnom članku, kojeg potpisuje urednik **Joso Šokčić**, priznaje da je namjerno širio zabluđu da su Bunjevci posebna nacija. »Mi smo se zavaravali da smo četvrta nacija koju, međutim, nije priznao ustav, ni povist«, napominje člankopisac. Ipak, otvoreno priznaje da se nadao da će za propagandu dobiti nagradu od vlastodržaca: »Konačno smo uvidili da smo za našu oportunističku politiku dobijali samo mrvice sa bogatih trpeza«.

2. prosinca 1946. — *Hrvatska riječ* obavještava svoje čitateljstvo da će od 6. prosinca izlaziti jedanput tjedno na 8 stranica. Podsjeća da je »kao dnevni list imala važnu ulogu u životu hrvatskog življa u ovim krajevima, pomažući naše narodne vlasti u njenim naporima obnove i izgradnje zemlje...«. Nadalje se navodi da će kao tjedni list ostati »namijenjena hrvatskom življu u Vojvodini, a naročito onima po selima i salašima«.

ko luda«. Stara je trpjela to neko vrijeme. Na koncu nije mogla izdržati da ne predbaci svojim sinovima i njihovim drugovima: »A šta mi tu madžarate — ovamo vas služim vinom, a onamo me prodajete tim jezikom, od kojega ne razumim ni riči«. To je bio ključan trenutak: »Mladići okrenu naški i odonda se u toj kući uvijek bunjevački divanilo. Beno se upisao u Srpsku književnu zadrugu, a Vranje u Maticu Hrvatsku«.

28. studenoga 1918. — *Neven* prenosi članak zagrebačkog *Obzora* od 18. studenoga, koji izvještava o prilikama u Subotici, osvrćući se posebice na osnutak Narodnog vijeća Hrvata i Srba. Piše između ostaloga:

Hrvatska književna Panonija u Budimpešti

Autori, časopisi, knjige i perspektive

U Budimpešti je prošloga tjedna (24. i 25. studenoga) održana peta po redu *Hrvatska književna Panonija* koja je okupila sudionike iz Mađarske, Hrvatske, Austrije i Srbije te prvi puta i Bosne i Hercegovine. Manifestacija je imala bogat program.

Okrugli stol

Okrugli stol ove godine bio je posvećen temi »Hrvatska 'panonska' književnost u Hrvatskoj, Mađarskoj, Austriji, Srbiji i Bosni i Hercegovini – autori, časopisi, knjige i perspektive«, a sudjelovali su **Timea Šakan-Škrin** (*Croatica*, Budimpešta), **Katarina Čeliković** (Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica) **Siniša Matasović** (DHK, Ogranak sisačko-moslavački), **Krešimir Tabak** (Filozofski fakultet Mostar) i **Robert Hajszan** (Panonski institut, Pinkovac).

Katarina Čeliković istaknula je bogatstvo časopisne i knjižne produkcije vojvođanskih Hrvata, koja brojem naslova, knjiga i autora te pratećih manifestacija pokazuje kako i ta hrvatska zajednica ima što ponuditi ukupnoj hrvatskoj kulturi i književnosti. To pokazuje niz antologija i izbora iz djela tamošnjih autora, bilo da je riječ o jednom **Vojislavu Sekelju** ili antologiji manifestacije pučkog pjesništva *Lira naiva*. Posebno je istaknula raznovrsnost časopisnih izdanja, među kojima su i oni za djecu i mlade *Hrcko* i *Kužiš te Nova riječ*, koja svojim sadržajem daju relevantan prinos hrvatskoj časopisnoj sceni.

Književna čitanja

Priređen je i program *Milkina kuća na kraju* posvećen **Iliji Okrugiću Srijemcu** (1827. – 1897.) prigodom 125. godina od smrti toga velikana. Tamburaši Srednje strukovne škola *Antuna Horvata*, pod vodstvom **Darija Kusture**, izveli su dvije poznate Okrugićeve pjesme.

U sklopu programa *Književna riječ* hrvatsko-panonska publika je čula čitanja hrvatskih autora iz Hrvatske, Ma-

đarske, Austrije, Srbije, Bosne i Hercegovine. Od autora iz Srbije svoje su književne radove pročitali **Darko Baštovanović**, **Josipa Dević** i Katarina Čeliković.

Program je nastavljen u petak, 25. studenoga, u HOŠIG-u (Hrvatski vrtić, osnovna škola, gimnazija i đачki dom) u Budimpešti gdje su se uključili sa svojim projektom financiranim od Ministarstva znanosti i obrazovanja: »Srednjoeuropsko kulturno povezivanje – posveta Vjere Biller (1903. – 1940.) i Sofiji Haibel (1763. – 1840.)«. Održane su kreativne radionice učenika HOŠIG-a i Srednje strukovne škole Gastronomske radionice i kušanje »panonskih« jela i kolača, a književni program nastavljen je uvodnom prezentacijom o budimpeštanskim danima i umjetničkim tragovima slikarice Vjere Biller.

Usljedio je program *Hrvatski pjesnički velikani*. Prvi među predstavljenima bio je **Antun Gustav Matoš** – uoči 150. rođendana. Prikazan je dokumentarni film: *Antun Gustav Matoš: Josipu Jurju I. kralju naših svih ideala* (u produkciji 6. *Matoševih dana*, DHK i ZKVH, Osijek/Subotica 2022.), scenarista Mirka Čurića i redatelja **Mihaela Kelbasa**. Ipak, posebnu pozornost privuklo je predstavljanje monografije *Josip Gujaš Đuretin: Mene su ljepote ostavile* o velikom hrvatskom pjesniku iz Mađarske, koji je bio i dugogodišnji profesor škole u kojoj je održan program. Priređena je i izložba ilustracija za slikovnice **Đure Frankovića**, Mirka Čurića i **Ivane Čurić** naslovljena *U svijetu panonskih bajki*.

Program je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija i Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske i Grada Đakova.

(DHK)

Ispravak

U tekstu *Život jednog tamburaša*, objavljenom u prošlom broju *Hrvatske riječi* (broj 1023) pogrešno je citirana izjava autora predstave *Tamburaški oproštaj* **Marjana Kiša**. U ispravku koji nam je Marjan Kiš dostavio navodi se sljedeće:

1. Osamdesetih jeste emitiran na Radio Subotici serijal (radio drama) *Tona i Martin*, ali nisam ja autor, nego naš veliki glumac **Geza Kopunović**, koji je i glumio u serijalu s **Katarinom Bačlijom**.

2. Za potrebe predstave jeste formiran VIS *Tamburaški snovi*, ali sam pogrešno naveo da momci koji sudjeluju u predstavi uče svirati kod **Voje Temunovića**, jer treba da stoji da su tamburaško znanje stekli kod **Stipana Jaramazovića**. Oni više i nisu u fazi učenja nego su formirani, kvalitetni muzičari.

U Subotici predstavljena knjiga pjesama Ivana Tumbasa *Stešćalo se...*

Riči o prošlosti u pismama

Predstavljanje knjige pjesama **Ivana Tumbasa** *Stešćalo se...* održana je 24. studenoga u Novoj čitaonici subotičke Gradske knjižnice. Osim autora, o knjizi su govorili časna sestra **Eleonora Antonija Merković**, koja je napisala predgovor za ovu knjigu i korektor rukopisa **Ljudevit Vujković Lamić**. Knjiga je pisana na ikavici bunjevačkih Hrvata i sadrži 97 pjesama. U njima autor piše o nekadašnjem životu, ali i svom djetinjstvu na salašu, o precima, običajima i događajima, ali piše i o sadašnjosti.

Subotičanin Ivan Tumbas pisanjem se počeo baviti u svojim mladalačkim godinama s namjerom očuvanja ikavice. Objavio je knjigu pripovjedaka *Nako sa salaša* (2019.), a svoje pripovijetke, pjesme i članke objavljuje u tisku: *Glasu ravnice*, *Glasniku Pučke kasine*, *Hrvatskim novinama*, *Subotičkim novinama* i *Subotičkoj Danici*, te sudjeluje na manifestacijama *Lira naiva*. Knjiga pjesama *Stešćalo se...* objavljena je u vlastitoj nakladi autora.

Na ikavici o svom rodu

»Moj župnik, župnik župe Marija Majka Crkve u Aleksandrovu, pokojni **Andrija Kopilović**, prije otprilike pedeset godina, kada sam bio na vjeronauku, rekao je jednu rečenicu koja mi je ostala u sjećanju: 'Sve što je zapisano ostane, a što je kazano otpuše vjetar'. Bio sam time ponukan i počeo sam pisati pjesme, pišem ih oko 45 godina, pisao sam ih skrivajući to od ukućana; ni moji roditelji nisu znali da ja pišem, to sam ljubomorno čuvao i

nikome nisam pričao o tome, jedino je moja supruga znala. Ne bi ni ova knjiga, kao ni ona prva, došla na svijet da časne sestre Elonore Antonije Merković nije bilo. Došla je jednom prilikom kod nas u goste, ja baš pisao pjesmu, tražila je da pročita i rekla mi je: 'Ivane, ti ovo moraš objaviti'. I to sam i uradio. A onda je cjelina ove knjige polako nastajala. U nekim momentima mislio sam da neću imati snage i moći da je završim, ali imao sam časnu sestru pored mene, koja me je bodrila. Skupio sam ove moje pjesme da bih našu ikvicu čuvao bar u pisanim riječima, jer ikavica nestaje u svakodnevnom govoru, pogotovo u gradu, u Subotici. Čitajući druge pjesnike koji pišu stihove bez rime, otvorila su mi se široka vrata u pisanju lirike«, rekao je Ivan Tumbas.

O životu na salašu

Časna sestra Eleonora Antonija Merković govorila je o sadržaju pjesama sabranim u ciklusima zbirke.

»U prvom ciklusu *Riči praotaca* autor nas podsjeća i kako otac govori sinu da ne napusti ovu našu ravnicu, ove naše njive ovu širinu i ode raditi u svijet. Druga skupina stihova zove se *Salaš bili*, opisao je tamo salašarsku dušu, običaje salašara, rad na njivama, nije se ipak sve stešćalo u Ivanovim stihovima, ima i tuge, ali i radosti, on pokušava iz te tuge izaći radostan, sjećajući se onoga lijepoga što je prošlo. *Naša grana* je treći ciklus pjesama, autor spominje mnoga okolna sela u okolici Subotice gdje žive bunjevački Hrvati i kroz pjesme govori o našem identitetu i običajima. U četvrtoj skupini pjesama *Rode moj* Ivan pjeva o svom rodu, tko smo i što smo i ističe svoju kršćansku vjeru. Peti ciklus nazvan je *Veselo čeljadi*, a uz veselje najviše idu bečarci i kroz bečarce naš pjesnik pjeva o radosti života«, rekla je s. Merković.

Svit koji divani

Ljudevit Vujković Lamić je naglasio kako je ikavica kulturno blago bunjevačkih Hrvata, a korištenje nje je put i za opstanak »našeg svita«:

»Očuvati ikavicu možemo samo divanom i pisanjem na ikavici. Danas su ritki pisci koji pišu ikavicom, mož i se lako pobrojati. Ivica Tumbas je jedan od takih. Imo je kuraži i sam štampe prvu i sad i drugu knjigu. Mislim da će ovu knjigu prepoznati oni koji vole ikavicu«.

Ivan Tumbas je pročitao neke od svojih pjesama, a na promociji je nastupio i vokalni solist **Marko Križanović** uz pratnju pijaniste **Sándora Kolompára**.

Z. Sarić

***Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«***

Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 500 dinara

Prva knjiga Stjepana Volarića iz Surčina

Aforizmi – šaljivi pogled na stvarnost

Predstavljanje prve knjige *Aforizmi*, autora **Stjepana Volarića** iz Surčina, održano je nedavno u čitaonici surčinske udruge *Fischer*. Stjepan je do sada svoje aforizme objavljivao u zborniku manifestacije *Juhorsko oko*, u knjizi *Srijemska rapsodija*, na portalu i u radio emisiji Hrvatske radiotelevizije te u splitskom radijskom programu na platformi *Kad se smijah tad i bijah*. Autor svoje aforizme redovito čita na minifestacijama *Srijemci Srijemu*, *Bojčinsko leto* i kulturnim događajima u Surčinu. Želja mu je bila da na svoj 78. rođendan promovira svoju prvu knjigu, što su mu članovi Hrvatske čitaonice *Fischer* s veseljem i omogućili.

Podrška udruge

Stjepan Volarić rođen je 1944. godine u Surčinu. Po zanimanju je strojarski inženjer, sada u mirovini. Hobi su mu vinogradarstvo i cvijeće i rado u svim segmentima pomaže rad župe i svoje udruge. Potaknut osnivanjem literarne sekcije koja djeluje u okviru surčinske udruge počinje pisati aforizme i u kratkom obliku izražavati svoje osjećaje o svemu što ga okružuje. Na svom daljnjem radu zahvalan je, kako kaže, podršci koju mu pruža Hrvatska čitaonica *Fischer*.

»Dobar je osjećaj pisati aforizme i to me ispunjava. Na predstavljanju moje knjige shvatio sam da ima puno ljudi koji me poštuju kao i moj način izražavanja. Drago mi je da to mnogi cijene i prepoznaju i to mi daje poticaj za daljnji rad. Ponekad se dogodi da pišem tjedno tri ili pet aforizama, a onda se dogodi da mjesecima ne napišem niti jedan. U pisanju je važno imati inspiraciju«, kaže Volarić.

Prvi aforizmi

Autor se prisjetio i vremena kada je napisao prve aforizme.

»Budući da sam zbog prirode svog posla proputovao mnoga mjesta i uvijek putovao s istim ljudima i slušao slične priče, u jednom trenutku odlučio sam se isključiti iz tih priča i počeo pisati aforizme. Sada u staroj bilježnici među raznim stručnim podacima i skicama imam napisano preko tisuću aforizama. Kada je osnovana naša udruga, dao sam prvi intervju za tjednik *Hrvatska riječ*, a onda je došla k nama **Katarina Čeliković** iz Zavoda za kulturu vojskovođa Hrvata koja mi je dala poticaj da i dalje pišem. Na nagovor naše predsjednice udruge **Katice Naglič** odlučio sam objaviti knjigu. Budući da sam tehnički vrlo slab, sve moje aforizme pretipkale su **Ana Naglič** i **Dušica Božanić**. One su mi pomogle u tehničkom smislu. Prezadovoljan sam što je knjiga tiskana i promovi-

rana na moj 78. rođendan, jer kako sam i napisao: 'kada prijeđeš u drugu polovinu života, tada počneš razmišljati o vječnosti'«.

Na predstavljanju su o knjizi govorili recenzent knjige preč. **Marko Kljajić** i **Veronika Živanović**, voditeljica Kreativne sekcije surčinske udruge.

»Aforizmi jesu zgodni i efektni za čitanje, ali nisu nimalo laki za pisanje. To je jedna vrlo zahtjevnja književna forma koja podrazumijeva jezgrovitost, misaonost, duhovnost,

a da bi se to postiglo mora se biti prije svega dobar poznavatelj igre riječima i poznavatelj društvenih događaja i prilika. Aforizam je možda najbliži i najprilagodljiviji tempu suvremenog života koji se baš našem autoru i ne dopada mnogo. On kaže: 'U ovom ludom svijetu zbrke i trke za životom, mnogi ne stignu do cilja'. To je moj odgovor na Stjepanovo preispitivanje i samog sebe i nas čitatelja«, navodi Živanović.

Aforizme su na predstavljanju čitale Ana Naglič i Dušica Božanić, a atmosferu su upotpunili mladi tamburaši udruge iz Surčina. Tiskanje knjige financijski je pomoglo Hrvatsko nacionalno vijeće.

S. D.

Ustoličenje novog nadbiskupa

Ustoličenje novog nadbiskupa Beogradske nadbiskupije mons. dr. **Ladislava Németa** bit će sljedeće subote, 10. prosinca, u katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije u Beogradu s početkom u 11 sati.

Podsjećanja radi, na spomendan svetih Srijemskih mučenika, 5. studenoga u Nadbiskupskom ordinarijatu u Beogradu, Apostolska nuncijatura u Republici Srbiji priopćila je da je sveti otac **Franjo** imenovao beogradskim nadbiskupom i metropolitom Beogradske nadbiskupije dosadašnjeg zrenjaninskog biskupa mons. dr. Ladislava Németa. Nadbi-

skup mons. **Stanislav Hočevar** je do ustoličenja apostolski upravitelj nadbiskupije, a potom odlazi u mirovinu.

Mons. dr. Ladislav Némec rođen je 7. rujna 1956. godine u Odžacima. U red Verbita stupio je 7. rujna 1977. godine, a visokoškolsko obrazovanje stekao je u Pieniężnu, u Poljskoj. U istom gradu 8. rujna 1982. godine položio je doživotne redovničke zavjete. Magistrirao je na lublinskom katoličkom sveučilištu 7. travnja 1983., a za svećenika je zaređen u Odžacima 1. svibnja 1983. godine. Između 1985. i 1987. godine nastavlja školovanje u Rimu, a između 1987. i 1990. godine sveučilišni je duhovnik na Filipinima.

Godine 1994. stječe doktorat iz dogmatike na Papinskom sveučilištu *Gregoriana* u Rimu. Od 1994. do 2000. godine predaje dogmatiku u Austriji na Filozofsko-teološkoj višoj školi Verbita, a između 2000. i 2004. godine vrši službu na stalnom međunarodnom predstavništvu Svete stolice u Beču.

Između 2004. i 2007. provincijal je Verbita u Mađarskoj, a generalnim tajnikom Mađarske katoličke biskupske konferencije imenovan je 15. lipnja 2006. godine i tu službu obavlja sve do 2008. godine.

Papa **Benedikt XVI.** 23. travnja 2008. godine imenovao ga je biskupom Zrenjaninske biskupije. Za biskupa je zaređen 5. srpnja iste godine u zrenjaninskoj katedrali. Za predsjednika Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda na mandat od pet godina izabran je 2016. godine, a reizabran je ponovno na mandat od pet godina 2021. godine. Prethodno je od 2011. do 2016. bio generalni tajnik iste Konferencije. Od 25. rujna 2021. godine vrši službu potpredsjednika Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE). Govori mađarski, srpski, engleski, njemački, poljski, talijanski i hrvatski jezik.

H. R.

Foto: Stipo Filipović/Beogradska nadbiskupija

Novi nuncij u Srbiji

Uvečernjim satima 23. studenoga novi predstavnik Svete stolice u Srbiji mons. **Santo Gangemi** stigao je na svoju novu službu u Beograd. U zračnoj luci u Surčinu dočekali su ga biskupi mons. **Đuro Gašparović** i mons. **Fabijan Svalina**, zajedno s administratorom Beogradske nadbiskupije mons. **Stanislavom Hočevarom**, vladikom grkokatoličke eparhije sv. Nikole mons. **Đurom Džudža-**

POZIVNICA

Milosrdne sestre sv. Križa, Đakovo
Župa sv. Roka, Petrovaradin

Pozivamo vas
na predstavljanje zapisa o Majci Amadeji Pavlović:
knjige "Ja služim Bogu. Duhovni život majke M. Amadeje Pavlović",
autora prof. dr. Ivica Raguža,

i slikovnice "Majka Amadeja" kojoj je tekst sastavila s. Krista Mijatović,
a ilustrirala ga s. M. Margita Gašparovsky.

Predstavljanje će se održati u crkvi sv. Roka u Petrovaradinu, u subotu 3. prosinca 2022. godine u 17 sati, nakon sv. mise koju će predslaviti župnik preč. Marko Loš.

Nakon mise biti će blagoslovljen kip sv. Josipa

s. Valerija Široki, provincijalna poglavarica
preč. Marko Loš, župnik

Đakovo-Petrovaradin, 22. studenoga 2022.

rom, otpravnikom poslova Nuncijature u Beogradu mons. **Simonom Bolivrom Sanchezom**, tajnikom Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda preč. **Robertom Pastykom**, te predstavnicima Ministarstva unutarnjih poslova Srbije.

Papa **Franjo** imenovao je mons. Gangemija novim nuncijem u Srbiji 12. rujna ove godine, te na tom mjestu nasljeđuje mons. **Luciana Suriania**, koji je preuzeo službu nuncija u Bugarskoj i Sjevernoj Makedoniji.

Mons. Santo Gangemi na ovu službu došao je iz El Salvadora gdje je bio nuncij od 2018. godine.

Rođen je 1961. u Messini, na Siciliji (Italija), a za svećenika je zaređen 1986. Papa u miru **Benedikt XVI.** imenovao ga je 2012. naslovnim nadbiskupom Umbriatica i nuncijem na Salomonskim Otocima. Istu službu obavljao je i u Papui Novoj Gvineji, Gvineji, Maliju i spomenutom El Salvadoru, te sada u Srbiji.

H. R.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Ljubav i obraćenje

Vrijeme došašća je vrijeme obraćenja u kojem nas liturgija riječi potiče na promjenu života, jer se približava Kristov dolazak. No, to je i vrijeme nade i utjehe, jer Gospodin ispunjava svoja obećanja dana onima koji su mu vjerni. U tom svjetlu treba prihvaćati poruku došašća te ga nastojati iskoristiti za rast u vjeri i približavanje Gospodinu. Ono jeste vrijeme u kojemu se trudimo popraviti, vrijeme u kojem prolazimo kroz pokoru i obraćenje, ali je ipak to vrijeme ispunjeno radošću jer na kraju pokorničkog puta susrećemo Gospodina koji će nas nagraditi za našu vjernost i ustrajnost u dobrome.

Pripraviti put Gospodinu

Evangelje druge nedjelje došašća u središte stavlja poziv Ivana Krstitelja na obraćenje (usp. Mt 3,1-12). On jasno i bez okolišanja govori što treba činiti, te što će se dogoditi s onima koji ne prihvate poziv i ne obrate se. Svatko tko ne bude donosio ploda bit će bačen u oganj. Gospodin će pročistiti vjerne od nevjernih, a vrijeme toga je sve bliže. Nije bilo lagodno Ivanovim suvremenicima slušati ove riječi, te su mnogi prihvatili njegov poziv na obraćenje i krstili se. Nije ni nama ugodno slušati ovo, no suvremeni čovjek odabire da ne sluša, umjesto da po tim riječima postupi. I sami često činimo tako. No, došašće nas podsjeća da ne znamo imamo li vremena, te da poziv na obraćenje ne smijemo nikako odgađati. Krajnje je vrijeme da pripravimo svoje srce za Gospodina, jer se ovog Božića Bog u njemu treba roditi. Doline i krivine koje su nastale zbog naših grijeha koje smo počinili svojim djelima, riječima i propustima treba kroz ovo došašće nastojati poravnati.

Računaju mnogi: otići će na božićnu ispovijed i to je to. To nije dovoljno, priprava nije potpuna ako smo ovo vrijeme koje nas poziva na budnost i spremnost proveli kao

i svako drugo vrijeme u godini, ne ulažući nikakav trud i napor da se popravimo i pripravimo Bogu ugodno mjesto u svome srcu.

Nije Bog samo onaj koji traži. On ima očekivanja od nas, ali nam i mnogo toga obećava. Pavao u poslanici Rimljanima piše: »Što je nekoć napisano, nama je za pouku napisano da po postojanosti i utjesi Pisama imamo nadu« (Rim 15,4). Za naš trud i nastojanje oko obraćenja on nam nudi spasenje, a početak ostvarivanja spasenjskoga plana je rođenje njegovog Sina. Zato ne možemo ravnodušno čekati dan proslave Kristova rođenja već se za njega moramo pripremiti onako kako je to Bogu milo, pripremiti svoju dušu. Bog je obećao Mesiju u Pismima, a to se obećanje ostvarilo na Božić. Dakle, kršćanska borba i ustrajnost vođeni su nadom vječnoga spasenja koje Bog obećava i nudi svakome tko ustraje na putu obraćenja.

Ključna je ljubav

A na tom putu obraćenja kao najvažniju možemo istaknuti ljubav: »Prigrljajte jedni druge kao što je Krist prigrljio vas na slavu Božju« (Rim 15,7). Kristova ljubav prema svakom čovjeku uzor je koji trebamo nasljedovati. U tom smjeru treba ići i naše obraćenje, jer ljubav prema Bogu i bližnjemu pokretač je promjena koje Bog od nas očekuje. Samo nas ljubav može učiniti i boljim vjernicima i boljim ljudima. Ona nas vodi bliže k Bogu i približava ljudima, pomaže nam da u drugom čovjeku vidimo svoga brata i tako se prema njemu i ponašamo.

Vrijeme došašća koje je preostalo provedimo u nastojanju oko rasta u vjeri i ljubavi, koje će nam pomoći da poravnamo put Gospodinu do svoga srca. Kako bismo zavrijedili obećano nam spasenje, moramo se i sami oko njega potruditi, a došašće je pravo vrijeme da počnemo.

Adventski vašar

Drugi po redu adventski humanitarni vašar organizira se 10. prosinca u parku ispred župe Marija Majka Crkve (Starine Novaka 58) u Subotici. Župljani na čelu sa župnikom preč. **Željkom Šipekom** i ove godine pripremaju raznovrstan program na koji svi koji žele mogu doći u periodu od 16 do 21 sati.

Tijekom vašara osmišljen je i bogati program za djecu, poput labirinta od slame, kutka za igranje, poni konjića za jahanje... kao i gastronomska ponuda župljana, te razne rukotvorine. Sav prikupljen novac ići će za fond župnog Caritasa.

U susret blagdanima

- 4. prosinca – II. nedjelja došašća
- 6. prosinca – Nikola biskup
- 8. prosinca – Bezgrješno začeće BDM
- 10. prosinca – Gospa Loretska
- 11. prosinca – III. nedjelja došašća – Materice
- 13. prosinca – sv. Lucija
- 14. prosinca – Ivan od Križa
- 15. prosinca – Drinske mučenice
- 18. prosinca – IV. nedjelja došašća – Oci
- 24. prosinca – Badnjak
- 25. prosinca – Božić

75 godina dominikanki – kongregacije sv. Anđela Čuvara u Subotici (II. dio)

Božja providnost na djelu

»Jedino velika ljubav prema našem bijelom habitu čini nas jakima i ustrajnim. Ljubav prema Kongregaciji i dušama ne dozvoljava nam da kukavički pobjegnemo s ovako teške filijale. Naš bijeli habit mora među našim djevojkama naći simpatizera i oduševljenja«, zapisala je s. Marija Josipa

Jedan od najistaknutijih članova hrvatske dominikanske provincije na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće bio je o. **Anđeo Marija Miškov**, pučki misionar i propovjednik koji je 1905. godine utemeljio Kongregaciju svetih Anđela Čuvara.

Osnutak Kongregacije pružao je pravne okvire za daljnji tijek reformi. Broj sestara počeo se povećavati zahvaljujući reformama koje je o. Miškov započeo. Angažirao se oko otvaranja vrtića i škola za odgoj djece i mladeži u kršćansko-hrvatskom duhu. Geslo »Bogu, Redu i Narodu« uklesano na pročelju Zavoda sestara na Korčuli najbolje svjedoči o tome kakvu je reformu sestara Miškov želio.

Ustrajnost koja traje 75 godina

Otac Miškov, kao član Reda propovjednika, održao je dva ciklusa pučkih misija i u Bačkoj, i to: u Lemešu, Čonoplji, Bajmaku, Sonti, Vajskoj, Subotici, Žablju, Titelu i Plavnoj. O tome svjedoči uvodni dio propovijedi koju je o. Miškov održao u Subotici 1909. godine prigodom obilježavanja 700. godišnjice od osnutka franjevačkoga reda.

Prva kandidatka koja je otišla iz Bačke, kao prva dominikanka, bila je **Veronika Vidaković**, koja je u rujnu 1926. godine u pratnji svog djeda otišla na Korčulu. Već sljedeće godine poznata je pod imenom s. **Mala Tereza Vidaković**. Kao prva bačka dominikanka, s. Mala Tereza Vidaković neprestano se nadala da će njezina redovnička zajednica otvoriti samostan u zavičaju joj i za to je puno posredovala kod ordinarija **Lajče Budanovića** i klera.

Ubrzo je njenim stopama krenula i njena sestra **Julijana**, odnosno kasnije s. **Marija Josipa Vidaković**, koja je rođena 30. prosinca 1912. godine, a koja je puno toga o životu i radu sestara i zapisala.

Vrhovno vijeće s. Mariju Josipu imenovalo je 1949. i 1952. godine starješicom samostana u Subotici. U svojim zapisima s. Marija Josipa u govori kako su sestre živjele u siromaštvu, ali s pouzdanjem u Božju providnost

i spremnosti na rad. »Mi se nalazimo u tvorničkoj četvrti, okružene siromašnim vjernicima. Kao hrvatske sestre trebale smo mnogo pregarati dok su se polako okupili oko nas vjernici i mađarske nacije. Sada vjernici ljubitelji crkvenog pjevanja bez razlike na jezik okupljaju se oko orgulja na kojima svira s. Mala Tereza. Polako pod utjecajem dobrote Božje nestaje vjekovne nategnutosti barem

u crkvi. Želja naših crkvenih poglavara je vrlo velika. U ovoj siromašnoj radničkoj četvrti mi bismo imale vjernicima biti pravo utočište, a svećenicima pomoćnice u pastoralnom radu.«

Premda su prihodi subotičke zajednice bili jako mali, s. Marija Josipa kaže da se Providnost Božja brine za sestre i šalje im onoliko koliko im treba. Unatoč brojnim problemima, sestre nisu ni pomišljale na zatvaranje subotičke filijale. Razloge i motive za to otkriva s. Marija Josipa: »Jedino velika ljubav prema našem bijelom habitu čini nas jakima i ustrajnim. Ljubav prema Kongregaciji i dušama ne dozvoljava nam da kukavički pobjegnemo s ovako teške filijale. Naš bijeli habit mora među našim djevojkama naći simpatizera i oduševljenja«.

Sestre dominikanke iz Bačke

Očekivanja s. Marije Josipe da će se među bačkim djevojkama naći onih koje će se oduševiti dominikanskim idealima ubrzo su se obistinila. Već u studenome 1947., dakle nekoliko mjeseci nakon dolaska sestara u Suboticu, **Marija Bojanović** (s. **Benvenuta**) otišla je u Korčulu kako bi postala dominikanka. Nakon nje, u doba dok je u Subotici djelovala s. Marija Josipa, 1953. u samostan

dolazi **Marija Temunović** (s. **Leopoldina**), potom 1954. **Anica Gabrić** (s. **Nada**), **Vita Malagurski** (s. **Borislava**) i **Marija Aladžić** (s. **Sofija**), a 1956. **Skolastika Cindrić** (s. **Imelda**) i **Jelena Loch** (s. **Dominika**). Njima se do 1984., ne računajući one koje su napustile Kongregaciju,

pridružilo još osam bačkih djevojaka. Neke od njih izričito spominju utjecaj sestara Male Tereze i Marije Josipe na njihov dolazak u samostan. Do današnjeg dana, u proteklih 75 godina iz Bačke je u Kongregaciju Svetih Anđela čuvara otišlo 19 sestara, a to su prva sestra dominikanka – s. Mala Tereza Vidaković (Subotica), s. Marija Josipa Vidaković (Subotica), s. **Kornelija Geci** (Mala Subotica), s. Benvenuta Bojanović (Subotica), s. Leopoldina Temunović (Pavlovac), s. Dominika Loch (Begejci), s. **Nada Gabrić** (Tavankut), s. **Borislava Malagurski** (Bikovo), s. **Alfonza Ostrogonać** (Tavankut), s. **Sofija Aladžić** (Subotica), s. **Amata Prčić** (Tavankut), s. **Brigita Stantić** (Tavankut), s. Imelda Cindrić (Subotica), s. **Gema Prčić** (Tavankut), s. Mala Tereza Mačković (Čikerija), s. **Kališta Stantić** (Đurđin), s. **Nada Ivanković** (Žednik), s. **Blazhenka Rudić** (Bikovo) i s. **Marta Turi** (Palić).

Djelovanje u Tavankutu

Kraj prvoga desetljeća prisutnosti sestara u Bačkoj obilježila je i prilika da prošire svoju djelatnost izvan Subotice na obližnji Tavankut. Tamošnji župnik **Ivan Lebović** obratio se sestrama Maloj Terezi i Mariji Josipi Vidaković s molbom da preuzmu ređenje župne crkve.

S. Mala Tereza prenijela je časnoj majci **Anđeli Milinković** župnikovu želju da se u Tavankut pošalju tri sestre za vođenje crkvenoga pjevanja, kateheze i uređenja crkve. Časna majka s Vrhovnim vijećem Kongregacije prihvatila je ponudu i donijela odluku o otvaranju filijale u Tavankutu. No, čini se da do toga ne bi došlo da nije s. Marija Josipa Vidaković detaljno izvijestila časnu majku o svemu i ponudila se da osobno pođe u Tavankut. Nakon što je 30. srpnja 1958. svoj pristanak dao biskup **Matiša Zvekanović**, s. Marija Josipa napustila je Suboticu (1. kolovoza) i preselila u novootvorenu filijalu Gospe Lurdske u Tavankutu. Sestre su radile katehezu u Donjem i Gornjem Tavankutu, priređivale predstave s djecom i mladima, čuvala i njegovale običaje bunjevačkih Hrvata, a to najbolje svjedoče sada već odrasli ljudi, koji su proslavu 75. obljetnice iskoristili kako bi se susreli sa sestrama i zahvalili na njihovoj brizi tijekom njihovog odrastanja.

Novu samostansku kuću u Tavankutu sestre su podigle početkom 70-ih godina. Bog je pozvao iz Tavankuta šest sestara dominikanki, što je dovoljan dokaz da su svojim radom i djelovanjem, pa i bijelim habitima, kako govori s. Marija Josipa, imale utjecaja na djevojke toga vremena.

Sestre su živjele i djelovale u Tavankutu 40 godina. Zbog ratnih neprilika, te manjka osoblja, rad u ovoj župi je utihnuo.

Sada su sestre dominikanke jedino prisutne u župi sv. Jurja u Subotici, te se nadaju da će baš kao i nekad svojim primjerom, životom i bijelim habitom za ovo predanje Bogu, redu i narodu oduševiti i današnje djevojke.

Fotografije i podatke za tekst ustupio je župni vikar u crkvi sv. Jurja u Subotici vlč. Tomislav Vojnić Mijatov

Ž. V.

Ivković Ivandekić

Prezime **Ivković Ivandekić** javlja se već u prvoj polovici 18. stoljeća. U prvo vrijeme zapisivan je u matičnim knjigama samo prvi element prezimena (Ivković), dok se drugi element (Ivandekić) javlja u najstarijim zapisima samo uzgredno, kao obiteljski nadimak. Tijekom vremena nadimak je srastao uz prezime. Već u drugoj polovici 19. stoljeća oba elementa se javljaju ravnopravno. Očito je da su Ivkovići Ivandekići samo jedan ogranak roda Ivković, koji je već početkom 18. stoljeća bio razgranat. Stoga nije čudno da danas ima mnogo obitelji koje nose isto prezime, ali nisu u bliskom srodstvu, niti imaju svijest o zajedničkom podrijetlu. Ivkovići su, međutim, zanimljivi kao slučaj i po tome što svojim ranim i kontinuiranim prisustvom opovrgavaju neke ukorijenjene zablude o bunjevačkim Hrvatima kao cijelini.

Kao dobra ilustracija može poslužiti genealogija novinarkе **Kristine Ivković Ivandekić**, koja se može pratiti čak 12 koljena unazad! Njen prvi poznati predak je bio **Ivan**, koji je bio u braku sa stanovitom **Katarinom**. Matične knjige umrlih bilježe da je Katarina umrla 1723. u 56. godini, a Ivan 1732. u 70. godini. Iz toga proizlazi da su Ivan i Katarina rođeni oko 1662. odnosno oko 1667, tj. dva desetljeća prije tzv. seobe Bunjevaca u Bačku. Interesantno je da je kod upisa Ivanove smrti zabilježeno ime njegovog oca **Martina**. Prema tome, Hrvati su bili prisutni na prostoru Subotice najmanje dvije generacije prije 1686., koja godina se uzima kao godina njegovog doseljavanja. Martin je, prema tome, mogao biti rođen još u prvoj polovici 17. stoljeća. Činjenica da je zabilježen u matičnim knjigama dugo godina nakon svoje smrti svjedoči samo o tome da su Ivkovići živjeli u Subotici nekoliko generacija prije 1686. S tim u svezi, i početci drugih »bunjevačkih« rodova se mogu pomeriti nekoliko desetljeća unazad.

Dokazi o autohtonosti

Tezu o autohtonosti bačkih Hrvata potvrđuje pored Kristinine genealogije i genealogija obitelji **Prčić**, o kojoj je već bilo riječi. U Galeriji **Dr. Vinka Perčića** nalazi se rodoslovno stablo ove obitelji, koja je sastavljeno početkom 19. stoljeća (1820.). Preko nje se može pratiti podrijetlo subotičkog gradonačelnika **Miška** (1840. – 1906.) čak do

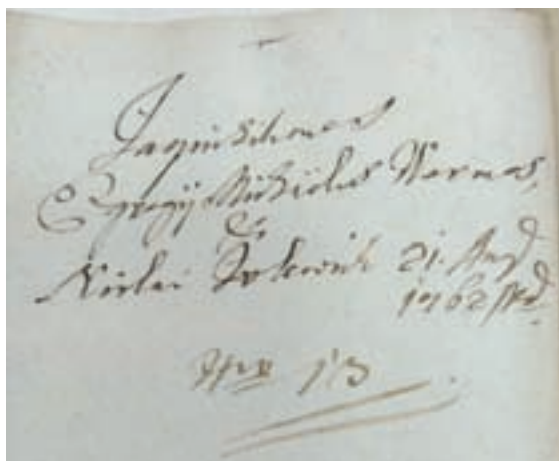
vremena, kada nisu vođene evidencije o rođenima i umrlima. Iz nje se zorno vidi da je prije istoimenog Miškovo šukundjeda, koji je rođen na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće, a umro 1750., živjelo u Subotici još najmanje dvije generacije: Miškov otac **Vranja** (oko 1661. – 1731.) i djed **Šimun**. Miško stariji je bio u braku s izvjesnom **Anom** (1698. – 1768.). Iza njega genealogija se može pratiti bez poteškoća: **Pavo** (r. 1739.) i **Magdalena Kopunović** (vj. 1757.), **Miško** i **Julijana Šokčić** (vj. 1798.), **Stipan** i **Janja Stipić** (vj. 1822.). Sve u svemu, početke mnogih »bunjevačkih« rodova treba datirati daleko prije nego što to čine srpski povjesničari, počev od **Alekse Ivčića**.

Što se tiče Kristinine genealogije, ona do 3. koljena (pradjed i prababa) izgleda ovako: Ivan i Katarina (nije zabilježeno prezime), **Nikola** (r. 1697.) i **Marta Lulić** (vj. 1727.), **Petar** (r. 1747.) i **Petronila Malagurski** (vj. 1765.), **Kozma** (r. 1772.) i **Marija Šarčević** (vj. 1765.), **Petar** i **Ana Vojnić Tunić** (vj. 1814.), **Grgo** i **Veronika Skenderović** (vj. 1845.), **Bono** (r. 1851.) i **Alojzija Dulić** (vj. 1875.),

Josip i **Vita Matković Pačirski** (vj. 1893.), te **Nesto** i **Matija Brear**.

Vermes vs. Ivković

Posjedovna struktura u Subotici većim je dijelom nepoznata sve do konca 18. stoljeća, kada je zahvaljujući kraljevskim komesarima, od koji svakako najznačajniju ulogu igraju **Mihály Ürmenyi** (1782. – 1788.) i **József Gludovác** (1788. – 1790.), bačena svijetlost na ovaj važan aspekt gradske povijesti. Vjerojatno je da su u godinama nakon pada turske vlasti Hrvati od dojučerašnjih zakupaca i ovisnih seljaka postali punopravni vlasnici. Međutim, bilo je i mnogo vlasničkih sporova. **Mihály pl. Vermes** tužio je 1762. Nikolu (Kristininog pretka) i Mihajla Ivkovića da uzurpiraju njegov posjed. U procesu, koji se razvio, jedan od svjedoka je bio predak pisca ovih redova, **Ivan Nimčević**, koji je svjedočio u korist Ivandekića. Rekao je da je 22 godina proveo u službi subotičkog senatora **Ilije Bukvića** zvanog **Milak**, čija zemlja se nalazila baš pored posjeda Ivkoviće. Nije poznato kako se proces završio. Međutim, može se s puno prava vjerovati da je Nimčević iskaz zacijelo imao težinu.

Sudska parnica Mihály Vermesa protiv Nikole Ivkovića 1762.

Povratak osmjeha u naš dom

Fotografija iz ovotjedne priče je iz obiteljskog albuma **Katice Naglič** iz Surčina. Na fotografiji su njena majka **Roza Naglič** (1924. – 1982.) i djeca **Marinika** (1943. – 1996.), **Nikola** (1948. – 1996.) i **Marko**, koji je rođen 1946. godine. Lica na fotografiji su nažalost bez osmjeha, jer je nastala u teškom razdoblju njihovog života, 1950. godine.

Mnogobrojna obitelj

Roza Naglič je rođena u Starčevu 1942. godine u obitelji **Nikole** i **Lenke Blaženić**. Udala se za **Matu Nagliča**, koji potječe iz bogate surčinske obitelji.

»Svatovi mojih roditelja su bili s *čezama* (kočijama), koje su vukli konji okićeni vezanim ručnicima. Išli su pre-

ko Beograda. Mama mi je rado pričala kako su svatovi stali kod Terazijske česme gdje su igralo kolo. Okupilo se dosta znatizeljnih Beograđana koji su komentirali tanak struk mlade u svilenom vjenčanicu«, prisjeća se naša sugovornica.

Roza je s mužem Matom dobila najprije kćerku **Marinku**, zatim sina **Nikolu** 1944. godine, koji je nažalost umro s 18 mjeseci. Nekoliko dana poslije njegovog sprovoda Marinka se umalo utopila u bazenu s kišnicom. Djed ju je spasio u posljednji čas. Poslije toga rodili su se **Marko** i **Nikola** s jako malom razlikom od samo 14 mjeseci i na posljetku naša sugovornica **Katica**, 1956. godine.

Ratne godine

Prisjeća se Katica i teškog razdoblja u njenoj obitelji kada je njena majka Roza bila bez muža šest mjeseci. Mata je kao vojnik kraljevske vojske zarobljen i odveden u Greifswald na Baltičkom moru u Njemačkoj početkom 1941. godine.

»Ratne godine su bile teške. Poslijeratne godine su bile još teže od ratnih. Moj otac Mata, djed **Nikola** i baka **Marinika – Maca** odvedeni su kao kulaci u zatvor i na prinudni rad 27. siječnja 1948. godine. Djed i baka su bili odsutni tri godine, a moj otac četiri. Majka je ostala sama, trudna, s dvoje djece. Uselili su se u zadrugu u kuću i prisvojili sve: konje, stoku, žito, kola, vršilicu... Kada su oslobođeni brali naše grožđe, po bratovom sjećanju, donosili su ga u našu avliju iz vinograda koji je bogato rodio na svih pet jutara. Tu su ga muljali, cijedili i pravili vino koje su čuvali u našim bačvama, u našem podrumu. Djeca nisu mogla dobiti niti jedan grozd. Jednom je njihov podrumar pružio djeci zdjelu grožđa s riječima: 'Uzmi, Marko, nosi mami, to je vaše grožđe«. Zbog tih je riječi podrumar teško stradao. Mama je svakog drugog dana morala ići u policijsku stanicu na obavijesni razgovor gdje je radi sigurnosti sa sobom vodila djecu. Nikola četiri godine nije vidio tatu. Kada ga je prvi put vidio, pitao je: 'Mama, je li to moj tata?'.«

Zanat zlata vrijedan

No, njena majka Roza je imala zlatan zanat u rukama: dobro je šivala. Od svojih predratnih bogatih haljina prepravljala je i šila djeci odjeću. Tako su nastale i Marinkina haljinica i Markove i Nikoline špilhoznice i bluzice s ove fotografije. Odjeću je šivala i rodbini i prijateljima. Bila je umjetnica u šivanju i tako je izdržavala obitelj.

»Kruh se mijesio dva puta tjedno i pekao u velikoj peći. To je bio veliki okrugli kruh s hrskavom koricom. Mama je svoju djecu okupljala oko sebe i trudila se omogućiti im lijepo djetinjstvo, kako ne bi bili prepuni gorčine zbog sudbine koja ih je zadesila. Sve su radili zajedno i svako dijete prema svojoj starosti je imalo svoj zadatak. Kada su čistili veliku avliju ona i Marinka su čistile, a Marko i Nikola skupljali su smeće.«

Rozina svekrva, Katičina baka, je poslije tri godine zatvora vraćena kući. Bila je teško bolesna i ubrzo je umrla. Život se vratio u normalu nakon povratka Mate i Nikole iz zatvora. Dobili su »maksimum« zemlje, 17 jutara. Ostatak zemlje im je oduzet. Ostalo im je nešto malo stoke. Vraćen je vinograd, njihov ponos, vršilica za žito. Vinariju i destileriju poslije puno godina obnovila je Rozina i Matina unuka, Markova kći **Ana**.

»Život u našoj obitelji se nastavio radno i veselo kao da se te teške godine nisu dogodile. Za kolinja, imendan, Božić, Trojstvo, uvijek se pjevalo i šalilo. Cika među djecom je učinila da nastavimo živjeti bez gorčine i osvetoljubivosti. Kada obilježavamo neki blagdan, svoj djeci kupimo isto. Ako ima novca, kupujemo odjeću, a ako nema, onda svatko dobije par čarapa, s jednakim zadovoljstvom i veseljem. Mi smo bili sretna obitelj«, kaže na kraju razgovora naša sugovornica.

S. D.

U susret svetom Nikoli

Dragi Sveti Nikola,
tvoj te Luka prosi,
pidžamu i čarape
više ne donosi!

Od prošle sam godine
jako dobar bio,
i zato sam, vjeruj,
bicikl zaslužio!

Da je meni zaista
potrebna pidžama,
već bi mi je kupili
il' tata il' mama...

Ovako je Luka pisao pismo sv. Nikoli. Jeste li i vi napisali svoje želje? Jasno je da želje mogu biti ostvarene samo ako ste bili dobri. Kako bi se bolje upoznao s ovim, djeci omiljenim svecem, pokušaj riješiti kviz

1. Sveti Nikola je zaštitnik:

- a) djece, putnika i novinara (A)
- b) djece, putnika i siromaha (N)
- c) djece, putnika i glazbenika (B)

2. Zašto se sv. Nikola smatra zaštitnikom siromaha?

- a) jer je i on bio siromah (T)
- b) jer mu je najbolji prijatelj bio siromah (Č)
- c) jer je pomagao siromahe (A)

3. Sveti Nikola je umro kao:

- a) mučenik (K)
- b) slobodan čovjek (J)

4. Tijelo sv. Nikole preneseno je za vrijeme turskih osvajanja iz Mire u Bari u Italiji. Gdje se danas nalazi?

- a) u Míri (Z)
- b) u Bariju u Italiji (D)
- c) u Hrvatskoj (V)

5. Prema legendi zlatnici koje je sv. Nikola ubacio kroz dimnjak upali su u:

- a) čarapu (R)
- b) u vatru (P)
- c) u čizmu (B)

6. Zlatnicima je sv. Nikola pomogao:

- a) kćeri carskog pekara (O)

- b) kćeri carskog službenika (A)
- c) kćeri carskog vojnika (I)

7. Sveti Nikola rođen je u:

- a) Míri (Š)
- b) Bariju (Č)
- c) Patari (Ž)

8. Sveti Nikola umro je:

- a) 6. prosinca 327 (I)
- b) 6. prosinca 424 (F)
- c) 5. prosinca 372 (A)

9. Sveti Nikola je zaštitnik i nekoliko zemalja. Kojih?

- a) Kine i Japana (C)
- b) Rusije, Grčke i pokrajine Sicilija (S)
- c) Mađarske, Austrije i Rumunjske (N)

10. S koliko vrećica zlatnika se sv. Nikola prikazuje na slikama?

- a) dvije (T)
- b) tri (V)
- c) sedam (K)

11. Nikola je bio biskup u:

- a) Bariju (T)
- b) Míri (E)
- c) nije bio biskup (NJ)

12. Blagdan sv. Nikole slavimo:

- a) u korizmi (R)
- b) u došašću (T)
- c) na Duhove (V)

13. Kada je u pitanju odjeća, sv. Nikolu prikazuju u kojoj boji?

- a) u ljubičastoj (O)
- b) u bijeloj (F)
- c) u crvenoj (A)

14. Zašto se svetom Nikoli posebno mole putnici? Zato što je:

- a) izgradio puteve (D)
- b) smirio valove (C)
- c) bio najbrži putnik (P)

Slova s točnim odgovorima prepisi u kvadratiće i saznat ćeš da je sveti Nikola djeci:

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Marija Bako**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Vladimir Nazor*, Đurđin – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: pjevanje u HKPD-u *Đurđin* i sviram violinu u Muzičkoj školi

VOLIM: igrati se sa sestrama, bratom, mamom i tatom

NE VOLIM: kad se netko svađa

U SLOBODNO VRIJEME: volim ići kod bake

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: pjevačica

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marame, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, sunčokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizvki u Subotici (42 km, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karađorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Hrvat, katolik iz Slavonske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojku iz Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. Ivan Peček.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
GRADSKO PRAVOBRANITELJSTVO
Broj: O.15/22
Dana: 24.11.2022.

Na temelju članka 102. stavka 2. i 3. Zakona o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave (*Službeni glasnik RS*, broj 21/2016, 113/2017 i 95/2018 i 114/21) Gradski pravobranitelj Grada Subotice objavljuje

OBAVIJEST O JAVNOM NATJEČAJU

Gradsko pravobraniteljstvo Grada Subotice obavještava sve zainteresirane da će javni natječaj za popunu izvršiteljskih radnih mjesta biti raspisan dana 2. 12. 2022. godine. Tekst oglasa nalazi se na internetskoj stranici Grada Subotice – www.subotica.rs, u odjeljku Natječaj i oglasi.

Gradski pravobranitelj Grada Subotice
Ljiljana Vuković Simić, diplomirana pravnik

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji

VAŽI DO 7. 12. 2022.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sati i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Podsjetnik

Koze i rikula

I taman kada su stvari gotovo u kutijama i kada mislite da ste odabrali smjer kojeg ćete se držati, događaju vam se podsjetnici. I ptice na grani znaju svoju izjavu da kad bi mi se svi planirani putevi raspali, otišla bih na neki salaš i imala kozu i rikulu. Skoro sam tome dodala da ću mijesiti kruh, skuhati kavu i šetati po divljini. Inače, novoizabrani put ne uključuje ništa od navedenog, ali prošli vikend je to uključio i podsjetio me kolika je ta moja želja. Ali, još jedna ponavljana istina je da želje čekaju svoje vrijeme, što nije nužno u skladu s našim. Želje idu svojim tempom, kada procijene da smo spremni ili da je želja postala dovoljno velika i stvarna.

Podsjetnik iz mašte

Prijateljica mi već dugo priča o paru koji je došao iz Novog Sada da živi na imanju u seoskom naselju Štrbac, o fenomenalnom siru koji prave, o čarobnom prostoru i nečem neobičnom što se tamo događa, što čak i ona sama ne može prenijeti. Kaže mi da jednostavno moram doći i sama to doživjeti. Okolnosti su se uvijek namještale da budem zauzeta kad je posjet bio planiran i bio je odgađan dugo, dugo vremena. Tražio je svoje pravo vrijeme. I pronašao ga je sada, točno na mojoj prekretnici.

Čarobna nedjelja

Uglavnom, taj trenutak je pronašao mene i pretvorio mi dan u čarobnu nedjelju. Riječ je o Nananinom salašu o kojem smo već pisali u našem tjedniku, ali ovaj put želim iznijeti priču o sebi na salašu i svojim dojmovima.

Podsjetit ću vas da su vlasnici imanja iz bajke **Goran i Blaženka Beronja**, bračni par iz Novog Sada koji se prije desetak godina oprostio od grada i došao u divljinu kako bi započeo život u skladu s prirodom. Iskreno govoreći, nisam uspjela shvatiti što sve ti ljudi rade, ali svakako ću to učiniti u narednom periodu i prenijeti dalje. Energija i dojmovi koji su se tamo odvijali totalno su me okupirali i zaveli do te mjere da nisam mogla sabrati novinarsko u sebi.

No, vratimo se prenošenju dojmova. Ni taj dan nije prošao glatko, da mi omogući da se približim ovom rajlu bez muke, pa sam došla nekoliko sati poslije svih ostalih. Pratila sam pin na Google navigaciji, jer nikad prije nisam bila u ovom dijelu. Dolaskom na naznačeno mjesto dočekuju me razigrani psi. Parkiram u samom dvorištu, psi njuškaju i pozdravljaju me, a ja se već osjećam kao da sam bila ovdje. Vidim vrata i krećem prema njima, a onda izlazi nasmejana Blaženka, koja me vidi prvi put u životu i pozdravlja me srdačno kao da sam znana poznanica. Goran nije ništa manje srdačan. Zagrlj se i uđeš u dnevni boravak, kao netko vrlo blizak. Bez ijedne riječi pretjerivanja, a s vjerojatnošću da nisam ni blizu dočarala tu lakoću upoznavanja, tu dobrodošlicu i tu toplinu kojom ovo mjesto odiše.

Sretne koze

Tema druženja bilo je kuhanje fiš paprikaša kod njih u dvorištu. A koliko smo se udaljili od teme ili je preskočili svjedoči i moj dojam susreta s kozama. Kao što znaju mnogi koji su čitali tekst u kojem se više pisalo o ovom paru i njihovim delikatesnim sirevima, ovaj je par nadalje poznat po svojim sirevima. Njihovi delikatesni sirevi plamene plijesni, intenzivnog okusa i mirisa ne ostavljaju ravnodušnim ni gastro znalce poput poznatog hrvatskog gastro kritičara **Renea Bakalovića**, kako sam saznala u nekim izvorima. No, da ne pričam u prazno, a kako sireve još nisam osobno probala, to ćemo svi moći provjeriti na *Vine Festu* u Somboru, koji se održava ove subote.

U okuse ne sumnjam ni bez da sam ih kušala jer sam imala priliku upoznati njihove koze, hraniti ih i družiti se s njima. Za mene, budući da maštam o kozama i rikuli, ovo je bilo kao san. Ovo svakako nije bio moj prvi susret s kozama, ali kako su svi ljudi različiti, vjerujem da je tako i s kozama. Sretno i prekrasno okruženje čini i njih tako posebnima. Uostalom, svi oni žive unutar Posebnog rezervata prirode Gornje Podunavlje.

Osjećam da nisam prenijela ni djelić onoga što sam doživjela, pa ovaj tekst završavam obećanjem da ću donijeti novu priču o ovim nevjerojatnim bićima i njihovom nevjerojatnom dijelu planeta, te zahvaljujem planetu da takvi ljudi, krajolici i životi postoje i tome da se presijecaju s mojim postojanjem.

Gorana Koporan

Malonogometni turnir Udruge građana *Hrvatski Majur*

Afirmacija mladosti

Prošle subote, 26. studenoga, na terenima *Pešta* odigran je malonogometni turnir u organizaciji Udruge građana *Hrvatski Majur*. Pozivu organizatora odazvalo se šest momčadi koje su se natjecale po ligaškom sustavu, a četiri najbolje odlučile su pobjednika i konačni plasman nakon razigravanja u polufinalu i finalu.

»Temeljni cilj ove sportske akcije bila je namjera izvući mlade ljude izvan njihovih soba i ponuditi im zdravu, sportsku aktivnost. Kao što smo u organizaciji naše udruge već imali *Gastrofest* i studijska putovanja tako smo ovoga puta došli na ideju upriličiti jedno ovako rekreacijsko sportsko natjecanje mladih. Pozivu naše udruge odazvale su se momčadi HKC-a *Bunjevačko kolo*, HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta, Momci okupljeni u Maloj Bosni, članovi UG-a *Hrvatski Majur*, Zajednička momčad nešto starijih momaka iz Vajske, Plavne i Bača, te združena momčad momaka iz Novog grada i Teslinog naselja pod nazivom *Tesla*. Nakon odigranih tzv. kvalifikacijskih susreta u grupnom dijelu natjecanja plasman među četiri nisu izborili gosti iz Vajske, Plavne i Bača i momčad iz Male Bosne. U polufinalnom razigravanju Tavankučani su bili bolji od momčadi domaćina, dok je *Tesla* svladala HKC *Bunjevačko kolo*. Naslov pobjednika prvog turnira u organizaciji naše udruge pripao je momčadi *Tesla*, drugo mjesto je pripalo HKPD-u *Matija Gubec*, a treće Udruzi građana *Hrvatski Majur*. Tzv. treće poluvrijeme, odnosno

zajedničko druženje i odličnu prijateljsku atmosferu uz ručak za sve sudionike turnira, održano je u popodnevnim satima u restoranu *Dukat*. Dodijeljene su i prigodne nagrade najboljim momčadima i pojedincima uz konstataciju kako bi se ovakav turnir trebao ponovno održati. Želja nam je u budućnosti nastaviti s organiziranjem još

inovativnijeg i kvalitetnijeg formata ovakvih rekreacijskih nogometnih natjecanja mladih i očekujemo njihov veći odaziv. Sport, poput i ostalih naših već poznatih projekata s kojima ćemo nastaviti i iduće godine, treba biti poveznica i aktivacija mladih što je i temeljni cilj naše udruge«, rekao nam je predsjednik UG-a *Hrvatski Majur* **Ninoslav Radak**.

D. P.

POGLED S TRIBINA

Srce vatreno

Zahvaljujući globalnoj medijskoj tehnologiji i izravnim televizijskim prijenosima iz Katara ovo je mundijalski pogled. Iz fotelje, jer je za pogled sa stolice na tribinama trebalo izdvojiti pravo malo bogatstvo...

Igrajte za nju, Našu voljenu

Nek jače kuca to srce vatreno...

Od svoje premijere u lipnju 2006. godine pjesma *Srce vatreno* u izvođenju *Zaprešić Boysa* i **Marka Lasića Nereda** postala je svojevrsnom himnom navijača Hrvatske nogometne reprezentacije. A njen gore spomenuti refren najbolje oslikava ono što se dogodilo u nedjelju popodne u susretu Hrvatske i Kanade (4:1) u 2. kolu skupine F na 22. Svjetskom prvenstvu u Kataru.

68. sekunda 0:1

Streloviti napad Kanađana, centaršut nakon kojeg njihov najbolji nogometaš **Alphonso Davies** nadvisuje hrvatsku obranu i postiže vodeći pogodak za svoju momčad. Šok i nevjerica među *vatrenima*. Ali nema straha. Jer u njima kuca srce vatreno...

Tribine

Unatoč neočekivanom pogotku i vodstvu protivnika tribine na kojima je bilo cca. 2.000 hrvatskih navijača nisu utihnule. Povrativši se od prvobitnog šoka, počinju navijati i pjevati. Zazivati srce vatreno...

36. minuta 1:1

Andrej Kramarić posprema pogodak u kanadska vrata nakon idealnog dodavanja **Ivana Perišića**. Sigurno, lucidno i nadasve hladnokrvno. A na tribinama i pored svih televizijskih prijatelja Hrvata diljem svijeta eruptira najjača lavina emocija i oduševljenja. I pjesma se čuje još jače. I jače...

44. minuta 2:1

Svoj ubojiti prodor **Josip Juranović** završio je dodavanjem lopte **Marku Livaji** na nekih dvadeset metara od kanadskog gola. »Majstor s mora« namjestio je svoju ljevicu i pogodio za vodstvo od 2:1. Hrvatska je potpuno preokrenula susret u svoju korist, baš kao što su navijači u potpunosti zavladaali fantastičnom atmosferom na tribinama.

70. minuta 3:1

Fantastični Kramarićev lažnjak u protivničkom šesnaesteru, u maniri najboljih svjetskih napadača, i super precizni pogodak u nebranjenu dio mreže u potpunosti su zacementirali pobjedu Hrvatske. Srce je i dalje tuklo u nje-drinu svih navijača, ali sada mnogo laganijim i smirenijim ritmom. Ali vatra je i dalje gorjela...

93. minuta 4:1

Kiks posljednjeg čovjeka kanadske obrane polučio je još jedan pogodak *vatrenih*. Uslijedila je brza kontra s polovice terena, **Mislav Oršić** je iznio loptu sve do šesnaesterca i onda nesebično poslužio **Lovru Majera** kome nije bilo teško pospremiti je u nebranjenu mrežu.

Srce vatreno kuca za *vatrene* svih ovih dana, a kada budete čitali ovaj tekst svi ćemo znati kako je završio posljednji susret u skupini F protiv Belgije (četvrtak) i je li Hrvatska izborila plasman u osminu finala SP-a. Budu li ponovili srčanu igru kakvu su demonstrirali tijekom cijeloga susreta protiv Kanade, onda dileme nema.

Hrvatska: **Livaković, Juranović, Sosa, Lovren, Gvardiol, Kovačić, Brozović, Modrić, Perišić, Kramarić i Livaja**. Igrali su još: **Pašalić, Majer, Oršić, Vlašić i Petković**. Izbornik: Zlatko Dalić

Khalifa International Stadium (Doha), gledatelja: 44.374.

D. P.

REPUBLIKA SRBIJA
AUTONOMNA POKRAJINA VOJVODINA
GRAD SUBOTICA
GRADONAČELNIK
Broj: II-464-318/2022
Dana: 28.11.2022.
Subotica
Trg slobode

Na temelju članka 146. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, broj 72/2009, 81/2009-isp. pravak, 64/2010-Odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013-odluka US, 50/2013 – odluka US, 98/2013 – odluka US, 13220/14, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 – dr. zakon 9/2020 i 52/2021), i članka 72. Odluke o komunalnom redu (*Sl. list Grada Subotice*, br.27/2017 – pročišćeni tekst, 19/2018 – dr. odluka, 27/2018 i 29/2018)

Na prijedlog Povjerenstva za građevinsko zemljište, gradonačelnik Grada Subotice dana 28. studenoga 2022. godine donosi

ODLUKU

O NAČINU DAVANJA NA KORIŠTENJE DIJELA JAVNE POVRŠINE I O RASPIŠIVANJU JAVNOG OGLASA ZA DAVANJE NA PRIVREMENO KORIŠTENJE DIJELA JAVNE POVRŠINE PUTEM JAVNOG NADMETANJA ZA POSTAVLJANJE MANJIH MONTAŽNIH OBJEKATA – KIOSKA

UVJETI

I. Dijelovi javne površine predviđeni za postavljanje kioska, sukladno Planu za postavljanje manjih montažnih objekata – KIOSCI – na području grada Subotice (F 311-3/14, Ug 27-158/15, Aneks ugovora br. 329-7/16) (*Službeni list Grada Subotice*, br. 29/17) i Dopune Plana za postavljanje manjih montažnih objekata – kioska na području grada Subotice (u granicama MZ Prozivka i MZ Palić) (Ugovor br. 299-8/22) (u daljnjem tekstu: Plan) i ostalim odredbama navedenim u preambuli odluke daju se na privremeno korištenje za planom predviđene namjene.

II. Dijelovi javne površine koji se daju na privremeno korištenje raspoložu komunalnom infrastrukturu sukladno Planu.

III. Troškove priključenja montažnog objekta – kioska na komunalnu infrastrukturu snosi korisnik prava na privremeno korištenje dijela javne površine.

IV. Dijelovi javne površine daju se na privremeno korištenje na rok od 5 godina računajući od dana sklapanja Ugovora.

V. Početni iznos naknade za stjecanje prava na privremeno korištenje dijela javne površine utvrđuje se ovom odlukom i nalazi se u tablicama u prilogu.

VI. Pristojba za postavljanje kioska i barake za obavljanje djelatnosti utvrđuje se, nakon sklapanja ugovora, Rješenjem lokalne porezne administracije Grada Subotice, sukladno Odluci o naknadama za korištenje javnih površina (*Sl. list Grada Subotice*, br. 4/2019, 35/2019, 5/2020 i 22/2022).

VII. Predmet javnog nadmetanja je naknada za stjecanje prava korištenja dijela javne površine.

VIII. Sudionici javnog nadmetanja dužni su uplatiti na ime jamčevine 30% od visine početnog iznosa naknade na račun Grada Subotice broj 840-1027804-55 s pozivom na broj 69-236 model 97. Uplata jamčevine vrši se za svaku lokaciju posebno za koju se sudionik natječe.

IX. Sudionik u javnom nadmetanju koji ostvari pravo na privremeno korištenje dijela javne površine dužan je privremeni objekt predviđen za tu lokaciju postaviti i početi s radom najkasnije u roku od 3 mjeseca od dana sklapanja ugovora o privremenom korištenju.

X. Kiosci se postavljaju sukladno Planu za postavljanje manjih montažnih objekata – KIOSKA, u predviđenim oblicima i položajima. Sudionik natječaja dužan je poštovati traženi stil kioska koji je predviđen za lokaciju od kojih treba biti napravljen, a sve sukladno Planu.

XI. Svim sudionicima u javnom nadmetanju koji nisu uspjeli sa svojim ponudama iznos uplaćen na ime jamstva vratit će se u roku od 10 radnih dana od dana provedenog postupka u nominalnom iznosu, osim osobi koja je ponudila sljedeći najveći iznos.

XII. Po završenom postupku javnog nadmetanja gradonačelnik Grada Subotice donosi Rješenje o davanju javne površine na privremeno korištenje.

XIII. Rješenje o davanju na privremeno korištenje javne površine dostavlja se svim sudionicima u postupku javnog nadmetanja s poukom na pravo podnošenja prigovora gradonačelniku Grada Subotice u roku od 3 dana od dana prijema rješenja.

XIV. Sudionik u javnom nadmetanju čija je ponuda prihvaćena dužan je naknadu za stjecanje prava na privremeno korištenje dijela javne površine uplatiti u roku od 3 dana od dana pravomoćnosti Rješenja iz točke XII. na račun Grada Subotice broj 840-745141843-30 s pozivom na broj 69-236 model 97.

XV. Kada sudionik koji je na javnom nadmetanju ponudio najveći iznos za stjecanje prava korištenja javne površine ne uplati ponuđeni iznos u predviđenom roku, smatrat će se da je odustao od ponude i gubi pravo na povrat iznosa jamstva.

XVI. Po pravomoćnosti Rješenja o davanju javne površine na privremeno korištenje i uplati naknade iz točke XIV. korisnik se obvezuje sklopiti ugovor o korištenju s Gradom Suboticom kojim će regulirati prava i obveze u svezi s privremenim korištenjem.

XVII. Za javno nadmetanje zainteresirane pravne i fizičke osobe podnose pismene prijave na adresu Subotica, Trg slobode 1, putem Službe za opću upravu i zajedničke poslove Gradske uprave Subotica, u službenom centru, na prizemlju Gradske kuće, šalter broj 10, 11 i 12 ili poštom.

Prijave se podnose u zatvorenoj kuverti s naznakom »Prijava na oglas za davanje na privremeno korištenje dijela javne površine putem javnog nadmetanja za postavljanje manjih montažnih objekata- KIOSKA – NE OTVARATI«.

Prijave se podnose Povjerenstvu za građevinsko zemljište putem Tajništva za imovinsko-pravne poslove, Službe za imovinsko-pravne poslove i građevinsko zemljište.

Na poleđini se ispisuje naziv i adresa podnositelja prijave, broj telefona i ime i prezime osobe ovlaštene za kontakt.

Oglas je otvoren od **2. 12. 2022.** godine, zaključno s **12. 12. 2022.** godine, što predstavlja rok za podnošenje pismenih prijava.

Prijava koja je podnesena nakon oglašenog roka i koja nije kompletna neće se uzeti u razmatranje.

Prijava treba sadržavati i točne podatke o lokaciji kioska za koji se ista podnosi.

Prijava također treba sadržavati i:

1. sve podatke o podnositelju prijave:
- za pravnu osobu: točan naziv pravne osobe, njeno sjedište, matični broj, PIB i ime ovlaštene osobe;
- za fizičku osobu: točan naziv trgovine, ime i prezime imatelja trgovine i njezin matični broj i točnu adresu stanovanja
2. urednu punomoć za osobu koja će zastupati podnositelja prijave na javnom nadmetanju,
3. sve podatke o javnoj površini za koju se prijava podnosi i vrstu djelatnosti koja će se obavljati,
4. izjavu da prihvaća sve odredbe uvjeta natječaja te ugovora o privremenom korištenju javne površine, koji se obvezuje sklopiti u roku od 15 dana od dana pravomoćnosti rješenja o davanju na korištenje dijela javne površine,
5. izjavu da će se javna površina preuzeti u viđenom stanju,
6. dokaz o vlasništvu montažnog objekta (ako montažni objekt već postoji)
7. dokaz o uplati oglasom predviđenog iznosa jamstva (izvornik uplatnice ili ovjeren izvadak iz banke).

XVIII. Javno nadmetanje provodi se po sljedećem postupku:

Nadmetanje otvara predsjednik ili ovlašteni član Povjerenstva i utvrđuje:

1. Broj pravodobnih i potpunih prijava
2. Broj nepravodobnih i nepotpunih prijava
3. Nazive odnosno imena sudionika koji su stekli pravo sudjelovanja
4. Nazočnost sudionika javnog nadmetanja odnosno njihovih zakonskih zastupnika ili ovlaštenih predstavnika, te imaju li urednu punomoć za sudjelovanje u javnom nadmetanju.

Predsjednik ili ovlašteni član Povjerenstva objavljuju početni iznos i poziva sudionike da daju svoje ponude iznosa uvećane za najmanje 5% od početnog iznosa.

Sudionici se javljaju za davanje ponude podizanjem ruke.

Predsjednik ili ovlašteni član Povjerenstva pokretom ruke dozvoljava sudioniku koji se najranije javio da da svoju ponudu.

Sudionik javnog nadmetanja dužan je reći u ime kojeg ponuditelja koji iznos nudi.

Predsjednik ili ovlaštena osoba Povjerenstva pita tri puta daje li netko više od najvećeg prethodno ponuđenog iznosa i nakon trećeg poziva konstatira koji je najveći iznos ponuđen i ime ponuditelja.

Svaki sudionik javnog nadmetanja ima pravo tijekom rada Povjerenstva davati primjedbe na rad Povjerenstva i tijekom postupka, što se unosi u zapisnik.

Zapisnik o radu Povjerenstva potpisuju svi sudionici javnog nadmetanja, zapisničar i svi nazočni članovi Povjerenstva.

Sudionik koji je ponudio najveći iznos potpisuje izjavu da je ponudio najveći iznos, s naznakom visine iznosa.

U svemu ostalom postupak javnog nadmetanja provest će se prema odredbama članka 74., 75., 76., 77. i 78. Odluke o komunalnom redu (Sl. list Grada Subotice, br. 27/2017 – pročišćeni tekst, 19/2018 – dr. odluka, 27/2018 i 29/2018).

Javno nadmetanje (licitacija) bit će održano **22. 12. 2022.** godine s početkom u 12 sati u Plavoj dvorani Gradske kuće, Subotica, Trg slobode broj 1.

Kompletan tekst Oglasa bit će objavljen na oglasnoj ploči Grada Subotica, Trg slobode br. 1, u razdoblju od **2. 12. 2022.** godine do **12. 12. 2022.** godine, u *Službenom listu Grada Subotice*, na internetu na web adresi **www.subotica.rs**, kao i u novinama *Magyar Szó*, *Subotičke novine* i *Hrvatska riječ*.

Sve informacije u svezi oglasa mogu se dobiti u Službi za imovinsko-pravne poslove i građevinsko zemljište, II. kat, ured broj 238/3 ili na tel: 024/626-842 svakog radnog dana od 8 do 12 sati.

Sastavni dio ovog Oglasa je popis lokacija predviđenih za postavljanje kioska na području grada Subotice koji se nalazi u tablicama u prilogu.

Gradonačelnik, **Stevan Bakić v.r.**

UVJETI I POPIS LOKACIJA DIJELOVA JAVNIH POVRŠINA PREDVIĐENIH ZA DAVANJE NA PRIVREMENO KORIŠTENJE ZA POSTAVLJANJE MANJIH MONTAŽNIH OBJEKATA – KIOSKA NA PODRUČJU GRADA SUBOTICA

Na temelju Plana za postavljanje manjih montažnih objekata – KIOSCI – na području grada Subotice (F 311-3/14, Ug 27-158/15, Aneks ugovora br. 329-7/16) (*Službeni list Grada Subotice*, br. 29/17) i Dopune Plana za postavljanje manjih montažnih objekata – kioska na području grada Subotice (u granicama MZ Prozivka i MZ Palić) (Ugovor br. 299-8/22)

1. Navedene lokacije nalaze se na području grada Subotica.

2. Sukladno Planu i Odluci o naknadama za korištenje javnih površina – postoje četiri zone u kojima je moguće postavljanje stilskih i tipskih kioska.

3. Djelatnosti koje se mogu obavljati u kioscima su:

- prodaja trafike robe (novine, duhan...)
- uslužno zanatstvo i prodaja neprehrambenih proizvoda zanatskih trgovina i domaće radinosti
- ugostiteljstvo i
- iznimno prodaja prehrambenih proizvoda (pekarski proizvodi, kava, kokice, sjemenke i sl.), a sve sukladno odredbama naprijed navedenih pravilnika.

I. MJESNA ZAJEDNICA „CENTAR I.“

R. br.	Lokacija pl. kioska – oznaka u planu	Tip kioska	Površina m ²	Početna cijena za nadmetanje (naknada za stjecanje prava)	30% od početne cijene
1.	Ulica Đure Đakovića – 1.K.13.	Stilski tip kioska II. ili tip kioska I.	5,0	46.500,00din	13.950,00din
2.	Ulica Đure Đakovića – 1.K.14.	Stilski tip kioska II. ili tip kioska I.	6,0	55.800,00din	16.740,00din

II. MJESNA ZAJEDNICA “PROZIVKA”

R. br.	Lokacija pl. kioska – oznaka u planu	Tip kioska	Površina m ²	Početna cijena za nadmetanje (naknada za stjecanje prava)	30% od početne cijene
1.	Ul. Braće Radić – 5.K.3.	Tip kioska I. ili II.	6,5	48.360,00din	14.508,00din
2.	Ul. Beogradska cesta – 5.K.6.	Tip kioska I. ili II.	9,0	83.700,00din	25.110,00din
3.	Ulica Nade Dimić – 5.K.11.	Tip kioska I. ili II.	6,5	60.450,00din	18.135,00din
4.	Ulica Blaška Rajića – 5.K.13.	Tip kioska I. ili II.	6,5	24.180,00din	7.254,00din

III. MJESNA ZAJEDNICA “KER”

R. br.	Lokacija pl. kioska – oznaka u planu	Tip kioska	Površina m ²	Početna cijena za nadmetanje (naknada za stjecanje prava)	30% od početne cijene
1.	Ulica Sergeja Jesenjinca – 6.K.1.	Tip kioska I. ili II.	6,0	22.320,00din	6.696,00din

IV. MJESNA ZAJEDNICA “GAT”

R. br.	Lokacija pl. kioska – oznaka u planu	Tip kioska	Površina m ²	Početna cijena za nadmetanje (naknada za stjecanje prava)	30% od početne cijene
1.	Ulica Maksima Gorkog - 7.K.3.	Tip kioska I. ili II.	6,5	48.360,00din	14.508,00din

V. MJESNA ZAJEDNICA “DUDOVA ŠUMA”

R. br.	Lokacija kioska – oznaka u planu	Tip kioska	Površina m ²	Početna cijena za nadmetanje (naknada za stjecanje prava)	30% od početne cijene
1.	Karađorđeva cesta – 12.K.8.	Tip kioska I. ili II.	6,0	22.320,00din	6.696,00din

VI. MJESNA ZAJEDNICA “ALEKSANDROVO”

R. br.	Lokacija kioska – oznaka u planu	Tip kioska	Površina m ²	Početna cijena za nadmetanje (naknada za stjecanje prava)	30% od početne cijene
1.	Ugao Ul. Beogradska cesta i A. Marodića – 19.K.2.	Tip kioska I. ili II.	5,0	18.600,00din	5.580,00din

Bundivara

Bundeva, ili kako bi u Sonti kazali bundiva, nekada je rasla skoro na svakoj njivi. Ne u vrtu gdje se gajilo drugo povrće, već na njivama. I nekada je bundiva bila u zimskim danima značajan dio prehrane. Pravila se bundivara ili se jednostavno u pećnici pekla rezana bundiva.

»Ne znam zašto, ali mi smo ih zvali *turkinje*. Uglavnom su se sijale na uvrtime (kraj njive). Iskopala se prvo zemlja, dodavao stajnjak, zatrpao i u to se sijalo. Znale su imati i 10 kilograma«, priča **Agica Prelić**.

A bundivara je nekada bila kolač koji se redovito pravio. Finiji kolači pravili su se za Božić ili kirbaj. »Tortu ili vanil kiflice kada bi netko napravio to je bila vrhunska poslastica«, priča Agica i prisjeća se

kako su se žene nekada snalazile kada u kući nije bilo šećera, a nije bilo ni novca da se kupi.

»Moja baka je tada kuhala šećernu repu. Tanko bi je narizala i kuhala u malo vode sve dok se ne zgusne kao med i tim sirupom bi šećerila. Snalazile su se žene da bi dica imala kolača. Pekla se nekada bundivara u zidanoj peći ili zidanom šporetu. U peć je moglo stati i nekoliko tepsija bundivare, a ako se u peći pekla bundiva onda se nije rezala na komade već se peklo u cilo po bundive. Tako pečena bundiva ukusnija je od banane«, priča Agica.

Bundeva je nekada bila važna u zimskoj prehrani, a i danas joj se priznaju hranidbene vrijednosti.

Po hranidbenoj vrijednosti i dijetetskoj važnosti vodeća je među povrćem. Ima šest puta više pektinskih tvari nego jabuka i cikla, bogata je vitaminom A, sadrži i vitamine C i E i skupinu vitamina B, ima kalijevih soli i željeza. Meso je posebno ugodna slatka okusa, što je osobito izraženo pri pečenju.

Sastojci:

mlaka voda (oko pol litre)
meko brašno (oko pol kilograma)
1 jušna žlica octa
otopljena mast
sol
rendana domaća bundeva
šećer
cimet

Priprema:

U mlaku vodu doda se jušna žlica octa i jušna žlica topljene masti, malo soli i polako se dodaje brašno i mijesi rukama, dodaje još brašna i mijesi tako da se tijesto diže rukom, kako bi se bolje vezalo. Tijesto se ostavi pol sata da odmori. Koliko će se dugo mijestiti ovisi od brašna, a nekada se govorilo mijesi se dok znoj ne počne kapati sa čela.

Dok se tijesto odmara naredna se bundeva.

Odmoreno tijesto rasteže se na stolu na krušnom otarku. Prvo se tijesto stavi na ruke i u zraku malo razvuče, da sredina postane tanja, stavlja se na otarak i razvlači dalje s jedne strane, pa se ona pusti da se odmori, a onda se razvlači s druge i tako u krug. Kada je tijesto tanko razvučeno, obično to bude koliko je stol velik, na

njega se nakapa ili ulja ili otopljene masti. Na polovinu tijesta nabaca se rendana budeva i na nju dosta šećera. Tko voli, može dodati i cimet.

Tijesto s bundevom se uvija tako što se povlači otarak i stavlja u pleh namazan mašću. Mašćom se premaže i odgore i peče.

Razvučeno tijesto može se puniti i makom, sirom, grizom kuhanim u mlijeku.

Bundivara je zimska slastica i danas, ali su suvremene kućanice pojednostavile pripremu, pa se umjesto domaćih, razvlačenih kora koriste gotove kore.

KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

5+Plus**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD**GODIŠNJE****Osiguranje
drugačije od svih**

Opres u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM®
OSIGURANJEwww.mios.rs
011/ 715 23 00**RADIO MARIJA**

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

ILI-ILI**AKCIJA**Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
- 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

26.

Izložba BOŽIĆNJAKA

PREDVORJE GRADSKÉ KUĆE SUBOTICA

OTVORENJE IZLOŽBE:

9.XII.2022.

18 SATI

9.XII. -16.XII.
2022.

Mogu se pogledati dvije prodajne izložbe:
HKC „Bunjevačko kolo” - Likovni odjel i
HKPD „Matija Gubec” - Likovno - slamarski odjel

Izložba se priređuje uz potporu Pokrajinskog tajništva za obrazovanje,
propise, upravu i nacionalne manjine - nacionalne zajednice
i Grada Subotice

25
GODINA